

Sigurnost kao najbolji interes djeteta – Priručnik za pravosudnu praksu prilagođenu žrtvama u sudskim postupcima o skrbništvu nad djecom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje

Projekt zaštite i osnaživanja djece

IMPRESUM

**Nakladnik: WAVE – Women against Violence Europe, Bacherplatz 10/6, A-1050 Beč WAVE
Informativni centar: ponedjeljak – četvrtak: 9:00 – 17:00, petak: 9:00 – 15:00**

Telefon: +43-1-548 27 20

E-mail: office@wave-network.org

Internetska stranica: www.wave-network.org

ZVR: 601608559

Autorice: Tooba Abbasi, Valentina Andrašek, Branislava Arađan, Adrienne Barnett, Kim Fawcett, Kristina Kulić, Lara Dimitrijević, Enikő Pap, Britta Schlichting, Irmes Schwager, Sibylle Stotz

Koordinatorica projekta: Branislava Arađan

Uz podršku članica WAVE-ova tima: Yasmine Aburaya, Alexandra Legentil

Grafičko oblikovanje: Monika Medvey

Mjesto i godina izdanja: Beč, Austrija, 2023.

Ova publikacija nastala je uz financijsku potporu Zaklade Oak u okviru projekta Zaštita i osnaživanje djece. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost autorica i nije nužno odraz službene politike ili mišljenja/stajališta Zaklade Oak.

Sadržaj

Predgovor

I. Uvod: problemi i izazovi sudskih postupaka za ostvarivanje prava na roditeljsku skrb i prava posjećivanja prilagođenih djeci

II. Terminologija

III. Međunarodni i europski pravni okvir

1. Osnovna ljudska prava i opća načela zaštite djece u sudskim postupcima i odlukama o skrbništvu nad djecom, pravima na kontakt i posjećivanje

1.1 Najbolji interes djeteta

1.2 Pravo djeteta na zaštitu od nasilja, povreda, zanemarivanja, zlostavljanja i iskorištavanja

1.3 Pravo djeteta da bude saslušano i da se njegovo mišljenje uzme u obzir

1.4 Pravo djeteta da bude upoznato sa svojim pravima na način prilagođen djeci

1.5 Odvajanje od roditelja, ograničenja prava roditelja u najboljem interesu djeteta. Jamčenje prava i sigurnosti žrtava tijekom skrbništva i posjećivanja

1.6 Pravo djeteta na posebnu zaštitu i podršku

1.7 Procjena rizika i upravljanje rizicima

1.8 Pravosuđe prilagođeno djeci

2. Osnovna ljudska prava i opća načela zaštite majki u sudskim postupcima i odlukama o ostvarivanju prava skrbništva nad djetetom i prava posjećivanja

2.1 Pravo na zaštitu od svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

2.2 Jamčenje prava i zaštite žrtava tijekom skrbništva, posjećivanja i kontakta

2.3 Pravo na posebnu zaštitu i podršku

2.4 Procjena rizika i upravljanje rizicima

2.5 Zabrana obaveznih alternativnih načina rješavanja sporova

3. Međunarodna sudska praksa

IV. Mapiranje štetnih praksi u sudskim postupcima o skrbništvu i ostvarivanju prava posjećivanja

Nedostatak povezanosti između prava djece i prava žena

Prisilne posjete

Ponovna viktimizacija tijekom posjećivanja

Medijacija i drugi postupci rješavanja sporova

Prepoznavanje/pozivanje na otuđenje od roditelja (Parental Alienation – PA) ili sindrom otuđenja od roditelja (Parental Alienation Syndrome – PAS)

Navodni slučajevi međunarodne roditeljske otmice djeteta

V. Središnji čimbenici prilagodbe sudskih postupaka i odluka o ostvarivanju prava skrbništva i prava posjećivanja djece

Djeca imaju pravo na saslušanje pred sudom neovisno o roditeljima. Kriteriji za saslušanje djece

Procjena rizika i opasnosti

Kriteriji sudske procjene za odluke u postupcima o skrbništvu i ostvarivanju prava posjećivanja nakon nasilja u obitelji

Postupci o ostvarivanju prava posjećivanja

Samostalno ili zajedničko skrbništvo?

VI. Obećavajuće prakse za zaštitu djece pogođene nasiljem u obitelji u europskim pravosudnim postupcima

VII. Zaključci i preporuke

VIII. Dodatak I

IX. Dodatak II

X. Popis izvora

XI. Popis ključnih međunarodnih i europskih normi i standarda o ljudskim pravima

Predgovor

Mreža WAVE (Women Against Violence Europe) pokrenula je 2022. godine projekt Zaštite i osnaživanja djece kako bi poboljšala njihovu zaštitu i ojačala izgradnju međunarodnog pokreta za djeci prilagođenije sudske postupke o skrbništvu. Organizacije, članice mreže WAVE koje sudjeluju u ovom projektu su: Autonomna ženska kuće Zagreb (AŽKZ) iz Hrvatske, Udruga za ženska prava NANE (Žene za žene zajedno protiv nasilja) iz Mađarske, Središnji informativni ured autonomnih ženskih skloništa (Zentrale Informationsstelle Autonomer Frauenhäuser – ZIF) iz Njemačke i Zaklada za ženska prava (Women’s Rights Foundation – WRF) s Malte.

Izrada ovog priručnika sveobuhvatan je proces koji je trajao godinu dana. Sve smo marljivo nastojale prikupiti iskustva, objediniti stručna znanja i, s krajnjom obazrivošću, razviti preporuke.

Ovaj se priručnik može koristiti interdisciplinarno i namijenjen je svima iz područja zaštite žena i djece. Cilj je istaknuti i osigurati međusobnu povezanost zaštite od nasilja i odluka o skrbništvu nad djecom, kontaktima, posjećivanju i pristupu, uključujući njihovu provjeru i izvršenje. Ove se smjernice odnose na zaposlenike pravosudnog sustava – suce, sudske vještake te druge stručnjake i praktičare uključene u sudske postupke, donošenje odluka, provjeru i izvršenje odluka o skrbništvu nad djecom, kontaktima i posjećivanju, kao što su policija, zaposlenici ureda za skrb o djeci i mladima i Centra za posebno skrbnništvo, kao i na one koji izravno rade s majkama i djecom žrtvama nasilja.

Za nas koje radimo u ovom području, tema skrbnništva i prava pristupa djetetu u kontekstu nasilja nad ženama predstavlja dugotrajnu brigu i neprekidni izazov koji zahtijeva neumornu predanost obrazovanju, suradnji i djelovanju. Na početku ovih smjernica važno nam je istaknuti kako smo već ostvarile napredak na različitim područjima: osnovane su nacionalne i međunarodne mreže, razvijene su lokalne smjernice, provedeno je više istraživanja i zakonodavnih projekata, zajedno s različitim aktivnostima podrške. Vodeći se WAVE-ovim načelom osnaživanja kroz umrežavanje, ovim smjernicama željele bismo poduprijeti i nadopuniti vaš terenski rad sa ženama i djecom pogođenima nasiljem.

Autorice

I. Uvod: problemi i izazovi sudskih postupaka za ostvarivanje prava na roditeljsku skrb i prava posjećivanja prilagođenih djeci

„Suci pogrešno shvaćaju i podcjenjuju posljedice i učinak nasilja u obitelji na djecu¹ te dopuštaju kontakt s ocem, dajući mu prioritet. Kad dodijele nasilnim očevima pravo na nenadzirani pristup djeci, uključujući slučajeve u kojima su utvrdili da je došlo do fizičkog i/ili seksualnog nasilja,² suci ne ispunjavaju svoju zadaću zaštite djece.“³ Posebna izvjestiteljica Ujedinjenih naroda (UN) za nasilje nad ženama i djevojčicama, *Izvešće o skrbništvu, 2023.*, str. 4.

Sve se više međunarodne pozornosti i razumijevanja pridaje problemima partnerskog nasilja i nasilja u obitelji te njihovog učinka na djecu, uključujući pitanja skrbnništva i ostvarivanja prava na kontakt i posjećivanje. Osiguranje sigurnosti žena i djece, usvajanje pristupa usmjerenog na žrtvu⁴ i davanje prioriteta najboljem interesu djeteta moraju, u skladu s međunarodnim standardima, uvijek biti najvažniji kriteriji pri određivanju parametara skrbnništva i viđanja djece.⁵ Istanbulska konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji pravno je obvezujuća u mnogim zemljama, a ratificirala ju je i Europska unija (EU). Međutim, dugi niz godina i desetljeća, sve do danas, majke pogođene partnerskim nasiljem i njihova djeca suočavaju se s činjenicom da njihovo iskustvo zlostavljanja različita tijela i institucije, uključujući i sudove, ne prepoznaju. Specijalizirane službe za podršku ženama koje su pretrpjele nasilje diljem Europe skreću pozornost na tu činjenicu. Odredbe Istanbulske konvencije, uključujući one o skrbništvu nad djecom i posjećivanju, u državama članicama često se ne provode. GREVIO,⁶ neovisno stručno tijelo koje prati provedbu Konvencije, to neprestano ističe u svojim izvješćima o pojedinim zemljama.⁷ Posebna izvjestiteljica UN-a za nasilje nad

¹ Martinson, Donna; Jackson, Margaret (2017), „Family violence and evolving judicial roles: judges as equality guardians in family law cases”, („Nasilje u obitelji i razvoj pravosudnih uloga: suci kao čuvari jednakosti u predmetima obiteljskog prava”), *Canadian Journal of Family Law*, sv. 30, br. 1, str. 11.

² Woodhead, Yvonne et al. (2015), „Family court judges’ decisions regarding post-separation care arrangements for young children”, („Odluke sudaca obiteljskog suda u vezi s organizacijom skrbi za malu djecu nakon rastave”), *Psychiatry, Psychology, and Law*, sv. 22, br. 4, str. 52.

³ Barnett, Adrienne (2014), „Contact at all costs? Domestic violence and children’s welfare”, („Kontakt pod svaku cijenu? Nasilje u obitelji i dobrobit djece”), *Child and Family Law Quarterly*, sv. 26, str. 439–462; v. i: Birchall, J.; Choudhry, S. (2018), „What About My Right Not to Be Abused” *Domestic abuse, human rights and the family courts*, („Što je s mojim pravom da ne budem zlostavljano” *Nasilje u obitelji, ljudska prava i obiteljski sudovi*), Bristol: Women’s Aid

⁴ Za više informacija o procjeni rizika i upravljanju sigurnošću vidi: *PROTECTII - Capacity Building in Risk Assessment and Safety Management to Protect High Risk Victims - A Learning Resource*, (ZAŠTITA II. Jačanje kapaciteta za procjenu rizika i upravljanje sigurnošću radi zaštite žrtava pod visokim rizikom - obrazovni materijal), WAVE, 2012. http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf V. i: *A guide to risk assessment and risk management of intimate partner violence against women for police*, (Vodič za policiju za procjenu rizika i upravljanje rizikom od nasilja od strane intimnog partnera nad ženama), European Institute for Gender Equality, 2019. Dostupno na poveznici: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/guide-risk-assessment-and-risk-management-intimate-partner-violence-against-women-police>

⁵ Vidi izvješće o tome: [A/HRC/53/36: Custody, violence against women and violence against children - Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences, Reem Alsalem | OHCHR](https://www.ohchr.org/en/hrdoc/hrc/2017/03/A/HRC/53/36_Custody_violence_against_women_and_violence_against_children_Report_of_the_Special_Rapporteur_on_violence_against_women_and_girls_its_causes_and_consequences_Reem_Alsalem_OHCHR)

⁶ Grupa stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home>

⁷ <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work>

ženama i djevojčicama u svom tematskom izvješću za 2023. godinu također je istaknula alarmantne probleme u vezi sa skrbištvom i nasiljem nad ženama i djecom.⁸ Istovremeno, jačanje europskih desničarskih pokreta, često ruku pod ruku s konzervativnim pokretom za „prava muškaraca/očeva“, također utječe na europsku pravnu znanost.⁹

Marianne Hester¹⁰ opisala je 2011. takozvani „model tri planeta“ kako bi ukazala na kontradikcije u pristupu sigurnosti žena i djece pogođenih nasiljem. Majke su suočene s različitim intervencijama i porukama vlasti i raznorodnih stručnih skupina. Na „planetu nasilja u obitelji“ žrtve bi trebale prijaviti nasilje i poduzeti pravne radnje kako bi se zaštitile. Na „planetu zaštite djece“ od majki se očekuje da napuste nasilnog partnera kako bi djecu zaštitile. Na „planetu reguliranja kontakata“ majkama se govori da dopuste djeci kontakt s nasilnim ocem.

Nasilne očeve u mnogim državama, u skladu sa zakonima o zaštiti od nasilja u obitelji, smatraju počiniteljima i zabranjen im je kontakt s djecom. Međutim, paradoksalno, u sudskim postupcima o skrbištvu i ostvarivanju prava posjećivanja, istim tim muškarcima često se dodjeljuju prava posjećivanja.

Zaštita od nasilja nad ženama i njihovom djecom može biti uspješna samo u slučaju interdisciplinarnе suradnje i jednakog razumijevanja situacije od strane svih uključenih. Konkretno, sudske postupke o skrbištvu nad djetetom te pravima na kontakt, posjećivanje i pristup djeci svi relevantni dionici moraju voditi zajedno i koordinirano. Uz istovjetno viđenje problema, koordinaciju i suradnju, nadasve je ključno posjedovati zajedničke temeljne vrijednosti i osnovne principe djelovanja, pri čemu su prava i sigurnost žrtava, uključujući zaštitu i interese djece, na prvom mjestu.

II. Terminologija

Dijete

U svrhu ovog dokumenta, dijete je osoba mlađa od 18 godina.

Pravosuđe prilagođeno djeci

Termin se odnosi na pravni sustav koji osigurava najvišu razinu poštivanja svih prava djeteta i njihovu učinkovitu primjenu, uzimajući u obzir djetetovu zrelost, razumijevanje i posebnosti svakog pojedinog slučaja. Ovaj pristup propisno priznaje djetetova prava, uključujući pravo na pošten pravni postupak, aktivno sudjelovanje i očuvanje osobnog integriteta i dostojanstva.¹¹

---

⁸ [A/HRC/53/36: Custody, violence against women and violence against children - Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences, Reem Alsalem | OHCHR](#)

⁹ *TIP OF THE ICEBERG – Religious Extremist Funders against Human Rights for Sexuality and Reproductive Health in Europe 2009–2018, (DJELIĆ PROBLEMA – Vjerski ekstremistički donatori protiv ljudskih prava na spolno i reproduktivno zdravlje u Europi 2009–2018)*, Bruxelles, 2021.

<https://www.epfweb.org/sites/default/files/2021-08/Tip%20of%20the%20Iceberg%20August%202021%20Final.pdf>

¹⁰ Hester, Marianne (2011), „The Three Planet Model: Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children’s Safety in Context of Domestic Violence“, („Model tri planeta: prema razumijevanju kontradikcija u pristupima sigurnosti žena i djece u kontekstu nasilja u obitelji“), *British Journal of Social Work*, sv. 41, br. 5, str. 837–853.

¹¹ Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci koje je donio Odbor ministara

Sudski postupci

Mislimo na sve postupke koji se vode pred sudovima, upravnim tijelima i drugim zakonodavnim tijelima koja imaju odgovornost u postupcima o skrbništvu nad djetetom ili ostvarivanju prava posjećivanja, uključujući donošenje, izvršenje i provjeru takvih odluka.

Majka i otac

U tekstu upotrebljavamo termine majka (osoba koja je preživjela nasilje) i otac (počinitelj nasilja) kada se referiramo na osobe koje su preživjele partnersko nasilje/nasilje u obitelji i počinitelje takvog nasilja. Činimo to u skladu s činjenicom da većinu žrtava čine žene, a većinu počinitelja muškarci.¹²

Svjesne smo da ljudi imaju fluidne rodne identitete i ne određuju se izričito kao žene ili muškarci. Usprkos tomu, odlučile smo se za ovakvu upotrebu termina kako bi istaknule još uvijek važnu društveno-političku dimenziju kategorije roda.

III. Međunarodni i europski pravni okvir

Postojeći međunarodni okvir za ljudska prava jamči prava žena i djece te njihovu zaštitu od nasilja. Ključne relevantne norme (konvencije) mogu biti odvojene, ali će se čitati, tumačiti i primjenjivati zajedno kada su i djeca i žene pogođeni nasiljem, kao u slučajevima partnerskog nasilja ili nasilja u obitelji. Povezanost podrške i zaštite žena i djece od nasilja tijekom sudskih postupaka, uključujući postupke o skrbništvu i ostvarivanju prava posjećivanja, jasno je određena Istanbulskom konvencijom koja je smjernica i standard za druge norme u tom području.

1. Osnovna ljudska prava i opća načela zaštite djece u sudskim postupcima i odlukama o skrbništvu nad djecom, pravima na kontakt i posjećivanje¹³

1.1 Najbolji interes djeteta

Vijeća Europe 17. studenog 2010. i obrazloženje. Vijeće Europe, listopad 2011. Dostupno na poveznici: https://www.ombudsman.co.me/docs/1611917159_smjernice-savjeta-evrope-o-pravosu--u-prilago--enom-djeci.pdf, str. 16.

¹² 31% žena u Europskoj uniji izjavilo je da je doživjelo fizičko nasilje od svoje 15. godine, što je gotovo 58 milijuna žena. Pogledajte anketu Agencije Europske unije za temeljna prava (FRA) iz 2014.:

http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_en.pdf

¹³ Za više informacija o međunarodnom i europskom okviru i standardima pogledajte: Logar, Rosa; Pap, Enikő (2022), *The protection of children from violence in the context of intimate partner violence/domestic violence and custody and visitation In light of the international normative framework, with special attention to the Council of Europe's Istanbul Convention*, (Zaštita djece od nasilja u kontekstu nasilja od strane intimnog partnera/nasilja u obitelji te skrbništa i posjeta s obzirom na međunarodni normativni okvir, s posebnim osvrtom na Istanbulsku konvenciju Vijeća Europe), WAVE. Dostupno na poveznici: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_Child-Custody-and-Visitation-rights.pdf

„U svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta.“
Konvencija o pravima djeteta, čl. 3. (1)

Najbolji interes djeteta jest i bit će temeljno načelo u svim slučajevima i predmetima koji se odnose na dijete. O njemu se *mora prvenstveno voditi računa* u svim akcijama koje se odnose na djecu, bez obzira na to provode li ih javne ili privatne institucije socijalne skrbi, sudovi, upravna tijela ili zakonodavna tijela.¹⁴ Stoga će se načelo najboljeg interesa primjenjivati na sve relevantne pravne postupke i odluke, uključujući predmete skrbištva i ostvarivanja prava na kontakt i posjećivanje.

Načelo najboljeg interesa je *suštinsko pravo djece*¹⁵ da se procijeni ono što je u njihovom najboljem interesu i da se to prije svega uzme u obzir prilikom donošenja odluka povodom kojih postoje različiti interesi, a koje se tiču djeteta, grupe djece ili djece općenito. Načelo da se prije svega uzme u obzir ono što je u primarnom interesu djeteta, državna je obveza koja je izravno primjenjiva i na koju se može pozvati pred sudom.

Koncept najboljeg interesa je i *temeljno, interpretativno pravno načelo*. To znači da ako pravna odredba ima više tumačenja, treba odabrati ono tumačenje koje najučinkovitije služi najboljem interesu djeteta. Nadalje, najbolji interes je *pravilo postupka*, stoga, ako će odluka utjecati na dijete ili djecu, proces odlučivanja mora uključivati procjenu mogućeg utjecaja te odluke na dijete/djecu. Obrazloženje odluke mora pokazati da je pravo izričito uzeto u obzir i mora se objasniti na koji se način pravo poštuje, što se smatra najboljim interesom djeteta, na kojim kriterijima se temelji i kako su djetetovi interesi sagledani u odnosu na druge interese.

Načelo najboljeg interesa djeteta primjenjivat će se i uzeti u obzir zajedno sa svim drugim djetetovim pravima, uključujući pitanja roditeljske odgovornosti i odvajanja od roditelja. Povezano temeljno pravilo koje pruža jamstvo je da se „nijedno pravo ne može dovesti u pitanje negativnim tumačenjem najboljeg interesa djeteta.“¹⁶

Najbolje interese djeteta treba odrediti po pojedinačnom slučaju, prema konkretnoj situaciji djeteta/djece te uzeti u obzir njihov osobni kontekst i potrebe. Odlučivanje se sastoji od dva glavna koraka: procjene najboljeg interesa i određivanja najboljeg interesa. „*Procjena najboljeg interesa*“ procjenjuje i uravnotežuje elemente za donošenje odluke. Neki od elemenata koji se procjenjuju su sigurnost djeteta, pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, povreda ili zlostavljanja, seksualnog uznemiravanja, ponižavajućeg postupanja te pravo na zaštitu od seksualnog, ekonomskog i drugog iskorištavanja.¹⁷ Procjenu provode donositelji odluka, moguće interdisciplinarni tim, i potrebno je

---

¹⁴ Konvencija o pravima djeteta (dalje: CRC), čl. 3. (1)

¹⁵ Za više pojedinosti o trostrukom tumačenju sažetom u ovom stavku vidjeti: UN Convention on the Rights of the Child - Committee on the Rights of the Children: General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (Art. 3, para. 1). CRC/C/GC/14, 29 May 2013. (Konvencija o pravima djeteta - Odbor za prava djece: Opći komentar br. 14 (2013.) o pravu djeteta da se prije svega uzme u obzir ono što je u njegovu primarnom interesu (čl. 3., st. 1). CRC/C/GC/14, 29. svibnja 2013). Dostupno na poveznici:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsglKirKQZLK2M58RF%2F5F0vEAXPu5AtSWvliDPBvwUDNUfn%2FyTqF7YxZy%2Bkauw11KCIJiE%2Bul1sW0TSbyFK1MxqSP2oMIMyVrOBPKcB3YI%2FMB>

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

sudjelovanje djeteta. „*Određivanje najboljeg interesa*“ formalni je postupak sa strogim procesnim mjerama zaštite kojim se određuju najbolji interesi na temelju njihove procjene.¹⁸

1.2 Pravo djeteta na zaštitu od nasilja, povreda, zanemarivanja, zlostavljanja i iskorištavanja

„Države stranke poduzet će sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zlorababa, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelj(i), zakonski skrbnik(ci) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerena.“
Konvencija o pravima djeteta, čl. 19. (1)

Djeca će se zaštititi od svih oblika nasilja, povreda ili zlorababa, zanemarivanja, zlostavljanja ili iskorištavanja.¹⁹ Država ima strogu obvezu poduzeti sve odgovarajuće mjere u tu svrhu.²⁰ Takve mjere zaštite moraju obuhvatiti djelotvorne postupke prevencije, utvrđivanja, izvješćivanja, ukazivanja, istraživanja, postupanja i praćenja slučajeva zlostavljanja djece i uključivanje pravosuđa.²¹ „Prema djeci žrtvama nasilja mora se odnositi na obziran način prilagođen djeci tijekom cijelog pravosudnog postupka, uzimajući u obzir njihovu osobnu situaciju, potrebe, dob, rod, invaliditet i zrelost te u potpunosti poštujući njihov fizički, mentalni i moralni integritet“.²² Uključivanje pravosuđa mora biti dio koordiniranog i integriranog pristupa raznih sektora i drugih stručnjaka koji rade s djecom, skrbnicima, obiteljima i zajednicama, čime se olakšava pristup svim dostupnim uslugama skrbi i zaštite djece.²³ Uključivanje pravosuđa može uključivati kaznenopravne postupke za ukidanje prakse de iure/de facto nekažnjavanja; postupke protiv stručnjaka za nemarno ili neprikladno ponašanje u slučajevima u kojima se sumnja na zlostavljanje djece; naloge za obeštećenje i rehabilitaciju djece žrtava nasilja.²⁴

Nasilje nad djecom ključni je element koji se mora procijeniti pri određivanju najboljeg interesa djeteta.²⁵

1.3 Pravo djeteta da bude saslušano i da se njegovo mišljenje uzme u obzir

---

¹⁸ Ibid.

¹⁹ CRC, čl. 19.

²⁰ Vidi: UN Convention on the Rights of the Child – Committee on the Rights of the Child: General comment No. 13 (2011), The right of the child to freedom from all forms of violence, CRC/C/GC/13, para. 37, (Konvencija o pravima djeteta - Odbor za prava djeteta: Opći komentar br. 13 (2011.), Pravo djeteta na slobodu od svih oblika nasilja, CRC/C/GC/13, st. 37). Dostupno na poveznici: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FGC%2F13&Lang=en

²¹ CRC, čl. 19. (2)

²² Opći komentar br. 13., ibid., st. 54. b)

²³ Ibid., st. 54. c)

²⁴ Ibid., st. 55. c), d), e)

²⁵ V. prethodno

„U tu svrhu, djetetu se izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudbenom i upravnom postupku koji se na njega odnosi, na način koji je usklađen s proceduralnim pravilima nacionalnog zakonodavstva.“ Konvencija o pravima djeteta, čl. 12. (2)

Dijete koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje ima pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na nju/njega odnose. Država ima jasnu zakonsku obvezu priznati ovo pravo i osigurati njegovu provedbu putem saslušanja i uzimanja u obzir stavova djeteta u skladu s njegovom dobi i zrelosti.²⁶ Djeca moraju biti „dovoljno uključena u donošenje odluka koje se odnose na njegov/njezin obiteljski i privatni život“.²⁷

Djetetu se izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudbenom i upravnom postupku koji se na nju/njega odnosi.²⁸ Primjenjivat će se na sve relevantne sudske postupke, bez ograničenja, uključujući, na primjer, rastavu roditelja, skrbništvo, skrb, djecu žrtve fizičkog ili psihičkog nasilja, seksualnog zlostavljanja ili drugih zločina.²⁹

1.4 Pravo djeteta da bude upoznato sa svojim pravima na način prilagođen djeci

Država ima obvezu upoznati djecu s njihovim pravima.³⁰ Djeca imaju pravo primiti sve potrebne informacije koje im objašnjavaju kako pristupiti pravdi i kako mogu biti saslušani.

1.5 Odvajanje od roditelja, ograničenja prava roditelja u najboljem interesu djeteta. Jamčenje prava i sigurnosti žrtava tijekom skrbništva i posjećivanja

„1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije. 2 Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da ostvarivanje bilo kojeg prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.“ Istanbulska konvencija, čl. 31.

²⁶ CRC čl. 12. (1); UN Convention on the Rights of the Child – Committee on the Rights of the Child: General comment No. 12 (2009) The right of the child to be heard (CRC/C/GC/12), para. 32, (Konvencija o pravima djeteta - Odbor za prava djeteta: Opći komentar br. 12 (2009) Pravo djeteta da bude saslušano (CRC/C/GC/12), st. 32). Dostupno na poveznici:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FGC%2F12&Lang=en

²⁷ European Court of Human Rights: KEY THEME1 Article 8 Right of the child to be heard in domestic proceedings on family matters, (Europski sud za ljudska prava: KLJUČNA TEMA1 Članak 8. Pravo djeteta da bude saslušano u domaćim postupcima o obiteljskim stvarima), posljednja verzija: 1. listopada 2022, dostupno na poveznici: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/right-of-the-child-to-be-heard-in-domestic-proceedings-on-family-matters>

²⁸ CRC, čl. 12., st. 1-2.

²⁹ Opći komentar br. 12., st. 32.

³⁰ CRC, čl. 42.

Djeca se ne smiju odvajati od roditelja protiv svoje volje, osim kada nadležne vlasti odluče da je odvajanje potrebno u najboljem interesu djeteta. Odvajanje može biti nužno u slučaju zlostavljanja ili zanemarivanja djeteta od strane roditelja.³¹ Dijete koje je odvojeno od jednog ili oba roditelja ima pravo održavati osobne, neposredne i redovne odnose s oba roditelja ako se time ne ugrožava njezin/njegov najbolji interes.³² Primjena načela najboljeg interesa uključivat će procjenu nasilja, tako da će nasilje biti faktor u određivanju najboljeg interesa.³³

Kao što je jasno naznačeno u Istanbulskoj konvenciji: države će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije. Poduzet će takve mjere kako bi osigurale da ostvarivanje bilo kojeg prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.³⁴ Roditeljska prava počinitelja mogu biti oduzeta ako se najbolji interes djeteta, koji može uključivati sigurnost žrtve, ne može zajamčiti ni na koji drugi način.³⁵

1.6 Pravo djeteta na posebnu zaštitu i podršku

Mjere zaštite od nasilja i zlostavljanja djece moraju obuhvatiti djelotvorne postupke za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima koji o njemu brinu, za prevenciju i utvrđivanje, izvješćivanje, ukazivanje, istraživanje, postupanje i praćenje slučajeva zlostavljanja djeteta i za uključivanje suda.³⁶ Država će poduzeti sve odgovarajuće mjere za promicanje tjelesnoga i duševnog oporavka i vraćanja u društvo djeteta koje je žrtva zapostavljanja, izrabljivanja ili zlostavljanja; mučenja ili bilo kojeg drugog oblika okrutnog, neljudskog ili ponižavajućeg postupka ili kazne.³⁷

U slučaju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, zaštita i mjere pomoći moraju rješavati posebne potrebe djeteta žrtve.³⁸ Vodi se računa o pravima i potrebama djece koja su svjedočila takvom nasilju; mjere uključuju psihosocijalno savjetovanje primjereno dobi djeteta.³⁹ Tijekom istrage i sudskog postupka djetetu žrtvi i djetetu svjedoku nasilja osigurat će se, kada je primjereno, posebne mjere zaštite s obzirom na njegove najbolje interese.⁴⁰

Direktiva EU-a o pravima žrtava nalaže da se za žrtve kaznenih djela mora povesti procjena radi utvrđivanja „žrtava s posebnim potrebama zaštite“.⁴¹ „Za djecu kao žrtve predmnijeva se da imaju posebne potrebe zaštite zbog njihove ranjivosti na sekundarnu i ponovljenu viktimizaciju“, stoga imaju pravo na posebne mjere zaštite.

---

³¹ CRC, čl. 9. (1)

³² CRC, čl. 9. (2)

³³ V. prethodno

³⁴ Istanbulska konvencija, čl. 31.

³⁵ Istanbulska konvencija, čl. 45. (2)

³⁶ CRC, čl. 19.

³⁷ CRC, čl. 39.

³⁸ Istanbulska konvencija, čl. 18. (3)

³⁹ Istanbulska konvencija, čl. 26.

⁴⁰ Istanbulska konvencija, čl. 56. (2)

⁴¹ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP. Dostupno na poveznici: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029> Dalje: Direktiva o pravima žrtava

1.7 Procjena rizika i upravljanje rizicima

„Naročito u slučajevima obiteljskog nasilja, pitanja vezana uz zajedničku djecu često su jedine poveznice koje ostaju između žrtve i počinitelja. Za mnoge žrtve i njihovu djecu, poštivanje naloga za kontakt može biti znatan sigurnosni rizik budući da to često znači neposredan susret s počiniteljem.“ Pojašnjavajuće izvješće o Istanbulskoj konvenciji, st. 176.

Prava i sigurnost žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, uključujući djecu, moraju biti u središtu svih s njima povezanih mjera i intervencija. Sva nadležna tijela (ne samo policija) stoga će provesti procjenu rizika, ispitujući pritom opasnost od smrti, ozbiljnost situacije i opasnost od ponovljenog nasilja te upravljati rizikom kako bi, po potrebi, bili osigurani koordinirani sigurnosni uvjeti i potpora žrtvama.⁴² Procjena rizika i upravljanje rizikom posebno su važni u slučajevima nakon razdvajanja, kada je izgledno da će se partnersko nasilje/nasilje u obitelji nastaviti ili čak povećati, uz rizik od ubojstva. Stoga će se tijekom sudskih postupaka i odluka o skrbištvu nad djetetom, pravima na kontakt i posjećivanje, kao i za izvršenje povezanih odluka, provesti odgovarajuća procjena rizika, upravljanje rizikom i izrada sigurnosnog plana ili će se to uzeti u obzir.

1.8 Pravosuđe prilagođeno djeci

Kada djeca dođu u kontakt s nadležnim tijelima i službama koje se bave provedbom kaznenog, građanskog ili upravnog prava, primjenjuje se pravosuđe prilagođeno djeci. Pravosuđe prilagođeno djeci važno je i prije, tijekom i nakon sudskog postupka. Njegova temeljna načela su: sudjelovanje, najbolji interes djeteta, dostojanstvo, zaštita od diskriminacije, vladavina prava. Opći elementi pravosuđa prilagođenog djeci uključuju informiranje i savjetovanje, zaštitu privatnog i obiteljskog života, sigurnost (posebne preventivne mjere), kao i s time povezano osposobljavanje stručnjaka i multidisciplinarni pristup.⁴³

„Ono je, osobito, pristupačno, prilagođeno dobi, brzo, revno, prilagođeno i usredotočeno na potrebe i prava djeteta, te poštuje prava djeteta uključujući pravo na propisni postupak, sudjelovanje i razumijevanje postupaka, poštovanje privatnog i obiteljskog života, integriteta i dostojanstva.“ (Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, II. c)

⁴² Istanbulska konvencija, čl. 51.

⁴³ Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci koje je donio Odbor ministara Vijeća Europe 17. studenog 2010 i obrazloženje. Vijeće Europe, listopad 2011. Dostupno na poveznici: https://www.ombudsman.co.me/docs/1611917159_smjernice-savjeta-evrope-o-pravosu--u-prilago--enom-djeci.pdf

2. Osnovna ljudska prava i opća načela zaštite majki u sudskim postupcima i odlukama o ostvarivanju prava skrbništva nad djetetom i prava posjećivanja

2.1 Pravo na zaštitu od svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Države će poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere za promicanje i zaštitu prava žena na život bez nasilja u javnoj i u privatnoj sferi.⁴⁴

2.2 Jamčenje prava i zaštite žrtava tijekom skrbništva, posjećivanja i kontakta

Države će osigurati da se pri određivanju skrbi o djeci i prava posjećivanja djece uzmu u obzir pojave nasilja i da prava posjećivanja djece ili skrbi o djeci ne ugrožavaju prava i sigurnost žrtve ili djece.⁴⁵ Vlasti trebaju uzeti u obzir pojave svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji pri odlučivanju o skrbi o djeci i pravu posjećivanja djece. „Pojave nasilja nad nenasilnim skrbnikom kao i nad samim djetetom moraju se uzeti u obzir kad se donose odluke o skrbništvu i opsegu prava posjeta ili kontakta.“⁴⁶ „Prava i tražbine počinitelja ili navodnih počinitelja tijekom i nakon sudskih postupaka, uključujući u pogledu vlasništva, privatnosti, skrbništva nad djetetom, pristupa, kontakta i posjeta, trebaju se odrediti u odnosu na ljudska prava žena i djece na život i tjelesni, spolni i psihički integritet te se pritom treba voditi načelom najboljeg interesa djeteta.“⁴⁷

2.3 Pravo na posebnu zaštitu i podršku

U slučaju nasilja nad djecom moraju se primijeniti mjere zaštite. Mjere zaštite moraju obuhvatiti djelotvorne postupke za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima „koji o njemu brinu“.⁴⁸ U slučajevima nasilja u obitelji, uključujući one koji se odnose na pitanja skrbništva i posjećivanja, i djeci i nenasilnoj odrasloj osobi, a koja je obično majka, pružit će se zaštita i pomoć. Stručna služba za podršku ženama bit će dostupna svim ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci.⁴⁹

Tijekom istrage i u svim fazama sudskog postupka na žrtve se moraju primjenjivati posebne mjere zaštite radi zaštite prava i interesa žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, uključujući i njihove posebne potrebe kao svjedoka, kao što su:

- zaštita žrtava, njihovih obitelji i svjedoka od zastrašivanja, osvete i ponovne viktimizacije;
- obavještavanje žrtava, barem u slučajevima kad žrtve i obitelj mogu biti u opasnosti, o bijegu ili privremenom, odnosno konačnom puštanju počinitelja na slobodu;

---

⁴⁴ Istanbulska konvencija, čl. 4. (1)

⁴⁵ Istanbulska konvencija, čl. 31.

⁴⁶ Pojašnjavajuće izvješće o Istanbulskoj konvenciji, st. 175.

⁴⁷ UN-ov Odbor za ukidanje svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Opća preporuka br. 35., <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/231/54/PDF/N1723154.pdf?OpenElement>

⁴⁸ CRC, čl. 19. (2)

⁴⁹ Istanbulska konvencija, čl. 22.

- obavještanje žrtava o pravima i dostupnim uslugama te o razvoju događaja nakon njihove pritužbe ili optužbe, o općem tijeku istrage ili postupka i o njihovoj ulozi u tome, kao i o ishodu njihovog slučaja;
- omogućavanje žrtvama da budu saslušane, da podnesu dokaze i iskažu svoje stavove, potrebe i probleme, izravno ili putem posrednika;
- pružanje žrtvama odgovarajuće usluge potpore kako bi njihova prava i interesi bili pravilno predstavljeni i uzeti u obzir; zaštita privatnosti i ugleda žrtve; osiguravanje da se, kad god je to moguće, izbjegne kontakt između žrtve i počinitelja u prostorijama suda i prostorijama tijela za provedbu zakona;
- osiguranje neovisnih i kompetentnih tumača za žrtve;
- omogućavanje žrtvama da, uporabom odgovarajućih komunikacijskih tehnologija ako su dostupne, svjedoče u sudnici bez fizičkog prisustva ili barem bez prisustva navodnog počinitelja.⁵⁰

U skladu s Direktivom EU-a o pravima žrtava, za žrtve kaznenih djela provodi se procjena kako bi se identificirale „žrtve s posebnim potrebama zaštite“. Žrtve nasilja u bliskim odnosima i rodno uvjetovanog nasilja „u visokom su postotku žrtve sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i osvete“ te bi „trebalo s velikom vjerojatnoću pretpostaviti da će navedene žrtve imati koristi od posebnih zaštitnih mjera.“⁵¹

2.4 Procjena rizika i upravljanje rizicima

Sva nadležna tijela moraju provesti procjenu rizika i upravljanje rizicima u svim slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Ta obveza vrijedi za sve nadležne institucije, a ne samo za policiju. Procjena rizika, upravljanje rizicima i izrada sigurnosnog plana posebno su važni nakon razdvajanja, uključujući u predmetima skrbnništva nad djetetom i ostvarivanja prava na kontakt i posjećivanje. Koordinacija i suradnja svih relevantnih institucija općenito je ključna za slučajeve nasilja te za procjenu rizika i upravljanje rizikom.⁵²

2.5 Zabrana obaveznih alternativnih načina rješavanja sporova

Alternativne metode rješavanje sporova mogu imati negativni učinak u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, posebno ako je sudjelovanje u takvim alternativnim metodama rješavanja sporova obavezno.⁵³ U slučajevima partnerskog nasilja žrtve nasilja u obitelji često se suočavaju s pritiskom vlasti/nametnutom obvezom da se pomire s počiniteljem i postignu dogovor, što uključuje pitanja skrbnništva i kontakta/posjećivanja. U slučaju svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji države će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za zabranu obaveznih alternativnih postupaka rješavanja sporova, uključujući medijaciju i mirenje.⁵⁴ Ta se zabrana odnosi na sudske postupke o skrbništvu nad djetetom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje.

⁵⁰ Istanbulska konvencija, čl. 56.

⁵¹ Direktiva o pravima žrtava, op. cit., čl. 57.

⁵² V. prethodno

⁵³ Pojašnjavajuće izvješće o Istanbulskoj konvenciji, st. 252.

⁵⁴ Istanbulska konvencija, čl. 48.

3. Međunarodna sudska praksa

Država i njezina tijela imaju pozitivnu obvezu osigurati zaštitu i sigurnost maloljetnih i punoljetnih žrtava nasilja. Neuspjeh u toj zadaći ne samo da žrtvama može nanijeti ozbiljnu štetu, već može dovesti i do njihove smrti. Prava djece i odraslih žrtava nasilja moraju biti zajamčena i zaštićena i u kontekstu postupaka o skrbištvu i posjećivanju. Neki primjeri takve međunarodne sudske prakse navedeni su u nastavku.

U slučaju *D.M.D protiv Rumunjske*,⁵⁵ Europski sud za ljudska prava (ESLJP) odlučio je da države članice moraju nastojati zaštititi dostojanstvo djece i da mora postojati odgovarajući pravni okvir za zaštitu djece od nasilja u obitelji.

U slučaju *M. i M. protiv Hrvatske*,⁵⁶ ESLJP je odlučio da je došlo do povrede članka 3. Europske konvencije o ljudskim pravima kada hrvatski sudovi nisu odvojili djecu od oca koji ih je zlostavljao i tako ih izložili daljnjem zlostavljanju. Sud je utvrdio da su spore reakcije pravosudnog sustava dovele do daljnje traume djeteta koje ne samo da je proživljavalo veću duševnu patnju, već se i počelo samoozljeđivati. Nadalje je odlučio da je došlo do povrede članka 8. zbog odugovlačenja u sudskom postupku i nesudjelovanja djeteta u postupku odlučivanja o skrbištvu.

U slučaju *Bevacqua i S. protiv Bugarske*⁵⁷ podnositelji zahtjeva su majka i njezin sin (prvi i drugi podnositelj zahtjeva). Majka je tvrdila da ju je suprug (gospodin N.) redovito tukao te da njezini zahtjevi za privremenim mjerama skrbištva nisu tretirani kao prioritet. ESLJP je u svojoj konačnoj presudi utvrdio povredu članka 8. Konvencije i pozitivne obveze države, s obzirom na to da su „kumulativni učinci propusta Okružnog suda da bez odgode usvoji privremene mjere pritvora u situaciji koja je negativno utjecala na podnositelje zahtjeva i, iznad svega, dobrobit drugog podnositelja zahtjeva te nedostatka mjera vlasti tijekom istog razdoblja kao reakcija na ponašanje gospodina N., doveli do propusta da se pomogne podnositeljima zahtjeva.“⁵⁸

U slučaju *Talpis protiv Italije*⁵⁹ odugovlačenje sudskog postupka dovelo je do pokušaja ubojstva majke i ubojstva djeteta. U ovom je slučaju majka podnijela nekoliko pritužbi nacionalnim vlastima zbog ponovljenih činova nasilja. Sud je zaključio da je način na koji su vlasti vodile kazneni postupak predstavljao povredu članka 3. zbog sudske pasivnosti. Nadalje je utvrdio da je majka zbog nedjelovanja vlasti bila žrtva diskriminacije žena.

U slučaju *Angela González Carreño protiv Španjolske* u nadležnosti UN-ova Odbora za ukidanje svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), nasilni otac je tijekom nenadziranog posjeta ubio kćer, a zatim si oduzeo život. Odbor je utvrdio da su španjolske vlasti propustile ispuniti svoje obveze prema Konvenciji

---

⁵⁵ Zahtjev br. 23022/13, vidi konačnu presudu:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2223022%2F13%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%222001-177226%22%5D%7D>

⁵⁶ Zahtjev br. 10161/13, vidi konačnu presudu:

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22languageisocode%22:%5B%22ENG%22%5D%2C%22appno%22:%5B%2210161%2F13%22%5D%2C%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%222001-156522%22%5D%7D>

⁵⁷ Zahtjev br. 71127/01, vidi konačnu presudu: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%222001-86875%22%5D%7D>

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Zahtjev br. 41237/14, vidi konačnu presudu:

<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2241237%2F14%22%5D%2C%22itemid%22:%5B%222001-171994%22%5D%7D>

o postupanju s dužnom pažnjom jer su donijele odluku o dopuštanju posjeta bez nadzora bez dovoljnog razmatranja pozadine obiteljskog nasilja (st. 9.7).⁶⁰

IV. Mapiranje štetnih praksi u sudskim postupcima o skrbništvu i ostvarivanju prava posjećivanja

Sudski postupci o skrbništvu nad djecom i ostvarivanju prava posjećivanja u kontekstu nasilja nad ženama i nasilja u obitelji složeni su i emocionalni. Sudovi i pravni sustavi u redovnim postupcima razvoda općenito imaju zadatak donositi odluke koje uravnotežuju prava i potrebe oba roditelja te istodobno osiguravati sigurnost i dobrobit djece. Nažalost, u slučajevima partnerskog nasilja u koje su uključena djeca, neke metode i prakse skrbnništva i posjećivanja mogu pogoršati traumu djece i majke, čime se ciklus zlostavljanja nastavlja. Iskustva ženskih organizacija civilnog društva i istraživanja pokazala su da se u slučajevima nasilja u obitelji često provode različite štetne prakse skrbnništva nad djecom.

Prema Istanbulskoj konvenciji nasilje se mora uzeti u obzir pri određivanju prava skrbnništva i posjećivanja, a države trebaju usvojiti mjere kako bi osigurale sigurnost žena koje su preživjele nasilje i njihove djece prilikom ostvarivanja prava posjećivanja. Ne samo da se u obzir uzima nasilje nad nenasilnim skrbnikom, već i svaka izravna šteta nanесena djetetu.⁶¹

Kada se donose odluke o pravima posjećivanja, najveća važnost pridaje se zaštiti žena koje su preživjele nasilje i njihove djece od bilo koje moguće štete. To je naročito važno jer su u slučajevima partnerskog nasilja djeca često jedine poveznice koje nakon razdvajanja ostaju između žrtve i počinitelja. U slučaju odobrenja susreta, takva situacija predstavlja rizik mnogim žrtvama i njihovu djecu izlaže mogućnosti daljnje štete, ponekad s fatalnim ishodom.⁶²

Članak 18. Istanbulske konvencije ističe dužnost sprječavanja sekundarne viktimizacije. Unatoč tome, žene koje su preživjele nasilje, osobito partnersko nasilje, suočavaju se sa značajnom diskriminacijom i često su podvrgnute ponovnoj viktimizaciji unutar sustava, posebno u slučajevima koji se tiču prava skrbnništva i posjećivanja. Jedna sveobuhvatna procjena štetnih praksi u sudskim postupcima o skrbništvu nad djecom otkrila je raširene štetne prakse usmjerene na žene.⁶³ Na primjer, u postupcima o skrbništvu u 27 od 31 države (87 %) uočeno je da se prema ženama koje su preživjele nasilje često nepovoljno postupa. Iako se incidenti nasilja teoretski razmatraju u predmetima skrbnništva nad djecom, u brojnim se zemljama oni u stvarnosti često zanemaruju. U socijalnim službama i na sudovima prevladava uvjerenje da muž s poviješću nasilja ipak može biti kompetentan otac. Prioritet se često daje pravima očeva na posjete, čak i na potencijalnu štetu sigurnosti žene i djece. U nekim slučajevima majka se čak smatra odgovornom ako ne može zaštititi dijete od očeve agresije prema njoj ili djetetu.

---

⁶⁰ Odluka Odbora za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena prema Fakultativnom protokolu uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (pedeset osma sjednica), Priopćenje br. 47/2012* González Carreño protiv Španjolske, CEDAW/C/58/D/47/2012. Dostupno na poveznici:

<https://juris.ohchr.org/casedetails/1878/en-US>

⁶¹ Vidi čl. 175. Pojašnjavajućeg izvješća o Istanbulskoj konvenciji, op. cit.

⁶² Čl. 176. Pojašnjavajućeg izvješća, op. cit.

⁶³ European Women's Lobby (2020), *Towards a Europe Free from Male Violence against Women and Girls. Recommendations from the European Women's Lobby to End Violence against Women and Girls in Europe Once and for All*, (Za Europu bez muškog nasilja nad ženama i djevojčicama. Preporuke Europskog ženskog lobija za prestanak nasilja nad ženama i djevojčicama u Europi jednom za svagda), Bruxelles, <https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/ic.pdf>

Grupa stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, GREVIO, primijetila je nedostatke u pravnom okviru i njegovoj primjeni u svim državama strankama Istanbulske konvencije u vezi s obvezom jamčenja sigurnosti žrtava i njihove djece u odlukama o skrbništvu i posjećivanju. GREVIO je otkrio da brojne stranke nisu posebno istaknule nasilje u obitelji kao pravni kriterij koji se uzima u obzir pri određivanju prava skrbništva i/ili posjećivanja.⁶⁴

U više osnovnih evaluacijskih izvješća GREVIO je primijetio da stranke često daju prioritet pretpostavljenim najboljim interesima djeteta, naglašavajući važnost održavanja kontakta s oba roditelja pod svaku cijenu, čak i kada su djeca bila izložena nasilju. GREVIO je primijetio da se u nekim državama zajednička roditeljska skrb obično podržava, čak i u slučajevima kada je roditelj pravomoćno osuđen za nasilje nad drugim roditeljem ili kada je izdan nalog za zaštitu.⁶⁵

Još jedan zabrinjavajući obrazac su predrasude prema ženama koje izraze zabrinutost u pogledu nasilja u obitelji tijekom sudskog postupka o skrbništvu i pravu posjećivanja. Te su žrtve često stigmatizirane kao roditelji koji ne surađuju i paradoksalno se smatraju „nesposobnima za roditeljstvo.“⁶⁶

Imperativ je da se pravni sustav razvija i prilagođava kako bi bolje služio potrebama žrtava i njihove djece te u konačnici prekinuo krug nasilja u obitelji. Prakse skrbništva nad djecom u slučajevima nasilja u obitelji zahtijevaju pažljivo razmatranje kako bi se izbjeglo nanošenje štete djeci i majkama. Nepovezivanje prava i sigurnosti djece i majki, prisilno posjećivanje, ponovna viktimizacija tijekom posjeta, medijacija i druge alternativne metode rješavanja sporova, pozivanje na otuđenje od roditelja (PA) ili sindrom otuđenja od roditelja (PAS) mogu doprinijeti nastavku ciklusa zlostavljanja i traume, kako je opisano u nastavku.

Nedostatak povezanosti između prava djece i prava žena

Slučajevi skrbništva koji uključuju nasilje u obitelji predstavljaju višestruki izazov za pravne sustave diljem Europe i svijeta. U središtu ovih slučajeva prava su dviju ranjivih skupina: djece i žena. Nedostatak povezanosti između prava djece i prava žena u slučajevima skrbništva koji uključuju nasilje u obitelji duboko je zabrinjavajući problem koji potiče cikluse nasilja i nepravde. Kako je utvrđeno Konvencijom o pravima djeteta (CRC), najbolji interesi djeteta dugo su bili temeljno načelo u obiteljskom pravu i odlukama o skrbništvu. Međutim, ovo načelo često postaje nejasno kada je prisutno nasilje u obitelji. Iako je zadatak suda da razmotri fizičku i emocionalnu dobrobit djeteta, procjena često zanemaruje učinke svjedočenja obiteljskom nasilju koje može imati duboke i trajne posljedice. Nasilje koje je majka preživjela utječe na njezinu djecu bez obzira jesu li i sami svjedoci ili

---

⁶⁴ U svom osnovnom evaluacijskom izvješću za Maltu GREVIO je primijetio da, iako su slučajevi nasilja u obitelji jasno navedeni kao razlozi gubitka prava skrbništva, nisu izričito navedeni kao razlozi gubitka prava posjećivanja nakon rastave. U svom osnovnom evaluacijskom izvješću za Srbiju GREVIO je primijetio da zakonodavstvo ne prepoznaje štetan utjecaj svjedočenja nasilju između roditelja na djecu. Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO) (2022), *Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports*, (*Privremeni horizontalni pregled osnovnih evaluacijskih izvješća GREVIO-a*), Vijeće Europe, st. 327, <https://rm.coe.int/prems-010522-gbr-grevio-mid-term-horizontal-review-rev-february-2022/1680a58499>

⁶⁵ Ibid., st. 329.

⁶⁶ U osnovnim evaluacijskim izvješćima za Dansku i Italiju, GREVIO je izrazio duboku zabrinutost za žrtve koje navode nasilje u obitelji kao razlog nesudjelovanja na sastancima s počiniteljem ili odbijaju pristati na skrbništvo ili posjete. Ibid., st. 331.

izravne žrtve nasilja. U slučajevima razvoda koji uključuju partnersko nasilje, djeca se često koriste kao sredstvo za kontrolu žene koja je preživjela nasilje i nastavak zlostavljanja.

U kontekstu roditeljskih odgovornosti, uključujući pravo skrbništva i posjećivanja, CRC podržava i pravo djeteta da održava odnos s oba roditelja i pravo na zaštitu od svih oblika nasilja. Uspostavljanje ravnoteže između ova dva konkurentna prava koja su dana djetetu imperativ je s krajnjim ciljem služenja najboljem interesu djeteta. Međutim, u praksi se najbolji interes djeteta često tumači kao pravo na kontakt s oba roditelja, pri čemu to pravo nadilazi pravo majke i djeteta na sigurno okruženje bez nasilja. Prava roditelja na održavanje obiteljskih veza s djetetom također su prepoznata kao ljudska prava, formulirana kao pravo na obiteljski život, povremeno obuhvaćena konceptom prava na privatni život i privatnost. Posljedično, roditelj zadržava pravo skrbništva ili posjećivanja djeteta, čak i u slučajevima zajedničkog skrbništva ili kada je drugom roditelju dodijeljeno samostalno skrbništvo.

Rodna pristranost i dalje je prevladavajući problem unutar pravnog sustava koji nerazmjerno utječe na odluke o skrbništvu. Žene žrtve partnerskog nasilja mogu biti nepravedno označene kao neprikladne majke zbog društvenih očekivanja i stereotipa. Ta pristranost može dovesti do oduzimanja djece, što dodatno viktimizira oboje. Dodjeljivanje zajedničkog skrbništva i prava posjećivanja nasilnom roditelju može primorati žrtvu da nastavi živjeti u neposrednoj blizini počinitelja i održava kontakt s njim. Neuspjeh u ograničavanju prava skrbništva ili nenadziranog posjećivanja u takvim slučajevima može dovesti do tragičnih posljedica, ne samo za ženu, već i za djecu.

Prisilne posjete

Prisilne posjete, također poznate i kao posjete po nalogu suda, događaju se kada sud (ili drugo nadležno tijelo) odredi susrete između djeteta i nasilnog roditelja protivno željama roditelja skrbnika i unatoč njegovoj zabrinutosti za sigurnost. Iako zagovornici tvrde da prisilne posjete osiguravaju djetetovo pravo na pristup obama roditeljima, to može biti izuzetno štetno i opasno u slučajevima nasilja u obitelji.

a. Psihološki učinak na djecu

Djeca koju se prisiljava na susrete s nasilnim roditeljem često su anksiozna, depresivna i ustrašena. Svjedočenje nasilnom ponašanju roditelja tijekom posjeta može dovesti do dugoročne emocionalne traume. U istraživanju koje je provela Johnston (2005) djeca koja su bila prisiljena na susrete s nasilnim roditeljem pokazala su simptome povećane psihološke uznemirenosti i traume.⁶⁷ Prisilne posjete mogu narušiti povjerenje djeteta u pravni sustav i dovesti do osjećaja bespomoćnosti. Prisiljavanje djeteta na kontakt s nasilnim roditeljem može ga izložiti trajnoj emocionalnoj i fizičkoj šteti jer svjedočenje zlostavljanju ili njegovo doživljavanje može dovesti do dugotrajne psihičke traume, tjeskobe i depresije. Kada se nasilnom roditelju odobre prava posjećivanja bez odgovarajućih mjera zaštite, to šalje poruku da se nasilno ponašanje tolerira ili čak odobrava.

b. Sigurnosni rizici za majke

Majke primarni skrbnici stavljene su u izazovni položaj kad ih se prisili da šalju djecu nasilnom bivšem partneru. One mogu snositi pravne posljedice i podlijegati zakonskim sankcijama ako odbiju poštovati

---

⁶⁷ Johnston, J. R. (2005), „Children of divorce who refuse visitation“, („Djeca razvedenih roditelja koja odbijaju posjete“), u: Johnston, J. R.; Benett, L. E. (ur.), *Children of divorce: psychological, developmental, and clinical perspectives*, (*Djeca razvedenih roditelja: psihološke, razvojne i kliničke perspektive*), str. 221-238, Guilford Press

sudski nalog o posjetama. Ako izraze zabrinutost zbog posjeta, u nekim slučajevima mogu biti optužene i za otuđenje od roditelja, što dovodi do daljnjih pravnih izazova.

Ponovna viktimizacija tijekom posjećivanja

U mnogim slučajevima nasilja u obitelji nasilni roditelji koriste posjete kao priliku za daljnje nasilno ponašanje. Takva ponovna viktimizacije tijekom posjeta ima teške posljedice i za djecu i za majke. Neke od mogućih posljedica su sljedeće:

a. Fizičko zlostavljanje

Nasilni roditelj može fizički ozlijediti dijete ili iskoristiti posjete kao priliku za napad na roditelja skrbnika. Djeca mogu doživjeti nasilje tijekom posjeta ili mu svjedočiti, što dovodi do trajne traume.

b. Emocionalno zlostavljanje

Verbalno zlostavljanje, prijetnje i zastrašivanje mogu se odvijati tijekom posjeta, uzrokujući ozbiljnu emocionalnu patnju djeci i majci. Strah od osвете zbog prijave zlostavljanja može spriječiti djecu da otkriju svoja iskustva.

c. Pravne prepreke

Prijavljivanje zlostavljanja tijekom posjeta može biti izazovno zbog nedostatka dokaza, ali i zbog pravne pretpostavke najboljeg interesa djeteta. Majke mogu oklijevati prijaviti zlostavljanje zbog straha od gubitka skrbništva ili osвете.

Neki uobičajeni čimbenici koji pridonose ponovnoj viktimizaciji su sljedeći:

a. Nedostatak nadzora

Nedovoljan nadzor tijekom posjeta može dovesti djecu u opasnost od daljnjeg zlostavljanja. Nasilni roditelj može koristiti posjete kao priliku za manipulaciju ili prijetnju i djetetu i majci.

b. Psihološka manipulacija

Nasilni roditelj može koristiti različite oblike psihološke manipulacije, kao što je izlučivanje ili izazivanje krivnje kako bi zadržali kontrolu i zastrašili dijete tijekom posjeta.

c. Prisila i strah

Djeca se mogu osjećati prisiljeno ili uplašeno tijekom posjeta, što im otežava izražavanje osjećaja ili zabrinutosti. Strah može rezultirati dugotrajnom emocionalnom traumom.

Medijacija i drugi postupci rješavanja sporova

Postupci medijacije i alternativnih načina rješavanja sporova (*Mediation and alternative dispute resolution – ADR*) često se koriste za rješavanje sporova oko skrbništva nad djecom, ali mogu biti vrlo problematični u slučajevima koji uključuju nasilje u obitelji. U studiji slučaja koju je objavila Sullivan (2013), majke koje su bile žrtve nasilja u obitelji izjavile su da su se osjećale ponovno traumatiziranima tijekom medijacijskih sesija u kojima su bile prisiljene pregovarati s nasilnim bivšim partnerima. Time

se nastavila dinamika moći i potkopala sigurnost i majki i djece.⁶⁸ Što se tiče građanskih postupaka alternativnih načina rješavanja sporova, GREVIO je izrazio zabrinutost zbog obavezne obiteljske medijacije u određenim zemljama i nedostatka konačne zabrane obaveznih postupaka alternativnih načina rješavanja spora u slučajevima koji uključuju nasilje nad ženama. GREVIO je istaknuo da takva situacija stvara pravnu nejasnoću i nedostatak jasnih smjernica za obiteljske sudove i medijatore.⁶⁹

U brojnim osnovnim evaluacijskim izvješćima, uključujući ona za Italiju, Crnu Goru i Tursku, GREVIO je također otkrio da se unatoč službenoj zabrani postupaka alternativnih rješavanja sporova u slučajevima nasilja nad ženama, oni i dalje u praksi često. U zemljama poput Andore i Portugala, gdje je obvezna medijacija zabranjena u slučajevima nasilja nad ženama, GREVIO je naglasio potencijalnu opasnost od predlaganja ili nastavka medijacije ako žena prethodno nije otkrila svoje iskustvo partnerskog nasilja.⁷⁰

Ključni razlozi za zabrinutost u vezi s medijacijom i postupcima alternativnih rješavanja sporova su sljedeći:

a. Neravnoteža moći

Medijacija i postupci alternativnih rješavanja spora možda neće adekvatno riješiti neravnotežu moći u slučajevima nasilja u obitelji. Zlostavljači mogu koristiti medijaciju kao priliku za manipulaciju ili zastrašivanje žrtve.

b. Nedostatak sigurnosnih mjera

Medijacija možda neće dati prioritet sigurnosti žrtava, što može dovesti do opasnih situacija. Medijatori možda nisu dovoljno obučeni za prepoznavanje i rješavanje nasilja u obitelji.

c. Štetni/nepošteni ishodi medijacije

U nekim slučajevima medijacija može dovesti do sporazuma koji ne štite dijete ili žrtvu na odgovarajući način. Žrtve se mogu osjećati prisiljenima na prihvaćanje nepravednih dogovora o skrbištva kako bi izbjegle daljnje sukobe.

Prepoznavanje/pozivanje na otuđenje od roditelja (Parental Alienation – PA) ili sindrom otuđenja od roditelja (Parental Alienation Syndrome – PAS)

Otuđenje od roditelja (Parental Alienation – PA) ili sindrom otuđenja od roditelja (Parental Alienation Syndrome – PAS) nisu znanstveno i empirijski priznati koncepti te nemaju prihvaćenu definiciju. Temelje se na tvrdnji da jedan roditelj otuđuje dijete od drugog. PA/PAS često se koriste protiv majki koje su žrtve nasilja u obitelji i protive se kontaktu djeteta s nasilnikom.

PAS je kontroverzan pojam koji je 1985. uveo dječji psihijatar Richard Gardner. Njegova teorija tvrdi da jedan roditelj može izmanipulirati djecu da odbace drugog roditelja, što dovodi do navodnog patološkog otuđenja djeteta. Gardner je tvrdio da je takvo otuđenje osobito rašireno u visokokonfliktnim razvodima te da ga sudovi i stručnjaci za mentalno zdravlje često ne prepoznaju.

---

⁶⁸ Sullivan, C. M. (2013), „Mediation and advocacy with women survivors of domestic violence“, („Medijacija i zagovaranje sa ženama koje su preživjele nasilje u obitelji“), u: Walker, L. E.; Renzetti C. M.; Edleson, J. L. (ur.), *The Encyclopedia of Domestic Violence*, (Enciklopedija nasilja u obitelji), str. 382–390, Routledge.

⁶⁹ GREVIO (2022), *Mid-term Horizontal Review*, st. 410.

⁷⁰ Ibid, st. 412.

Tvrdio je da su dokazi sindroma otuđenja to snažniji, što su djeca od svojih očeva udaljenija. Gardner je za rješavanje ovog sindroma preporučio stroge mjere, uključujući potpuno odvajanje od majke kako bi se dijete „deprogramiralo“.⁷¹

Upućivanje na sindrom otuđenja od roditelja može dovesti do toga da vlasti marginaliziraju ili delegitimiziraju povijest nasilja u obitelji.⁷² Važno je napomenuti da znanstvena zajednica ne podržava upotrebu termina „otuđenje od roditelja“. Primjerice, termin je izostavljen iz *Dijagnostičkog i statističkog priručnika za duševne poremećaje DSM-5* Američkog psihijatrijskog udruženja što ga čini nevažećim konceptom. Otuđenje od roditelja također je izbrisano iz Međunarodne klasifikacije bolesti Svjetske zdravstvene organizacije (MKB-11).

Prema izvješću Posebne izvjestiteljice UN-a za nasilje nad ženama i djevojčicama, u brakorazvodnim parnicama koje uključuju partnersko nasilje, počinitelji često zlorabe odredbe obiteljskog zakona kako bi nastavili zlostavljati žrtve. Pravni sustav često neadekvatno istraži optužbe za nasilje u obitelji, što dovodi do problematičnih pretpostavki. Te pretpostavke mogu uključivati uvjerenje da takvo nasilje nanosi minimalnu štetu i majci i djetetu te da automatski prestaje nakon razdvajanja. Nadalje, suci često krivo shvaćaju i podcjenjuju posljedice nasilja u obitelji, posebice njegove učinke na djecu, pokazujući istovremeno tendencije davanja prioriteta kontaktu s očevima i odobravanja kontakta.

Nakon što ih se optuži za nasilje, nasilni očevi često se sindromom otuđenja od roditelja koriste kao obrambenom strategijom. Predstavljajući se kao žrtve otuđenja, pokušavaju skrenuti pozornost sa svog nasilnog ponašanja i stvoriti dojam lažne jednakosti između svojih postupaka i postupaka žene koja je preživjela nasilje.

Ova zloupotreba sindroma otuđenja od roditelja može imati ozbiljne posljedice za osobe koje su preživjele obiteljsko nasilje. Time se teret dokazivanja nevinosti stavlja na žrtvu, što često dovodi do dugotrajnih pravnih bitaka koje dodatno traumatiziraju djecu. U nekim slučajevima nasilni roditelji čak dobivaju i pravo skrbništva ili posjećivanja, čime se ugrožava sigurnost djece.

Prema nekoliko studija, posljednjih je godina od 75 % do 100 % slučajeva partnerskog nasilja tijekom postupka razvoda uključivalo tvrdnje počinitelja o postojanju sindroma otuđenja od roditelja. Optužbe da majka otuđuje dijete često se koriste kao dokazi za tvrdnju da dodjela skrbništva majci možda nije u najboljem interesu djeteta jer ne potiče komunikaciju s ocem. Majke koje traže zaštitu nalaze se u teškoj poziciji u kojoj se pružanje dokaza o nasilju u obitelji ili zlostavljanju djeteta može protumačiti kao pokušaj udaljavanja djece od drugog roditelja. To može dovesti do gubitka statusa primarnog skrbnika ili kontakta s djecom.⁷³

Navodni slučajevi međunarodne roditeljske otmice djeteta

---

⁷¹ Gardner, Richard A. (1987), *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation between Fabricated and Genuine Sexual Abuse*, (Sindrom otuđenja od roditelja i razlikovanje izmišljenog i istinskog spolnog zlostavljanja), New Jersey: Creative Therapeutics, Cresskill, str. 225–230, 240–242.

⁷² Umanjivanje rodno uvjetovanog nasilja u postupcima pred obiteljskim sudovima usko je povezano sa sve češćom upotrebom koncepta „otuđenja od roditelja“, čime se pokušava potkopati vjerodostojnost straha djeteta od kontakta s nasilnim roditeljem. Zagovornici sindroma otuđenja od roditelja traže intervencije obiteljskog suda kao što su kontakt uz pratnju, promjena dogovora o kontaktu, promjena prebivališta djeteta ili oduzimanje skrbništva roditelju. Za više pojedinosti o konceptu otuđenja od roditelja i štetnosti njegove uporabe pregledajte izvješće Posebne izvjestiteljice UN-a za nasilje nad ženama o skrbništvu i nasilju, op. cit., poveznica u bilješki 5.

⁷³ Vidi izvješće Posebne izvjestiteljice UN-a o skrbništvu, nasilju nad ženama i nasilju nad djecom, op. cit., poveznica u bilješki 5.

Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece međunarodni je ugovor⁷⁴ s ciljem „osigurati što hitniji povratak djece nezakonito odvedene ili zadržane u nekoj državi ugovornici.“⁷⁵ Konvencija se poziva na „interes djece“ kao najvažniji uvjet u vezi sa skrbištvom. Postoji i iznimka od hitnog povratka djece: državna tijela „nisu dužna narediti povratak djeteta ako (...) postoji ozbiljna opasnost da bi povratak izložio dijete fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način doveo dijete u nepovoljan položaj“.⁷⁶

U skladu s Eksplanatornim izvještajem Konvencije (Izvještaj Pérez-Vera)⁷⁷ Konvencija je sastavljena kako bi se riješio problem otmičara, obično roditelja koji odvođi dijete iz države njegovog uobičajenog boravišta i stječe umjetno stvorena zakonska prava skrbištva i jurisdikcijske veze s djetetom u državi u koju je pobjegla/pobjegao. Takav postupak u osnovi može nadjačati odluke o skrbištvu donesene na sudovima u uobičajenom mjestu boravišta djeteta, pri čemu povratak djeteta ovisi o jednostranim sporazumima koje je sklopila svaka pojedina država.⁷⁸ Konvencija je stoga nazivana i pravni lijek u razini prava progona (*hot pursuit remedy*). Cilj je da dijete bude vraćeno u sudsku nadležnost svog uobičajenog boravišta u roku od šest tjedana od podnošenja zahtjeva,⁷⁹ bez obzira na sudski nalog koji je donesen u državi u koju je odvedeno. Ono što Konvencija ne uzima u obzir jest utjecaj koji pravni lijek trenutnog povratka ima na majke koje sa svojom djecom bježe u područje druge sudske nadležnosti kako bi pobjegle od nasilja u obitelji.

Autori Konvencije predvidjeli su da će do „tipične“ otmice doći ako roditelj koji nema skrbištvo, obično otac, otme dijete od roditelja koji ima skrbištvo i nestane s djetetom u inozemstvu.⁸⁰ Međutim, podaci otkrivaju da su u 2021. godini 88 % „otmica“ izvršili roditelji skrbišnici, od kojih su 94 % bile majke,⁸¹ što je daleko od onoga što je zamišljeno kada je Konvencija sastavljena.

To je rezultiralo velikim brojem žena i djece zarobljenih u nasilnim vezama i bez mogućnosti povratka u domovinu;⁸² majka koja bježi od nasilja u obitelji može postati stranka u postupku Haške konvencije o otmici jer je otela svoje dijete, u mnogim slučajevima nenamjerno,⁸³ a potom biti prisiljena na povratak.⁸⁴

---

⁷⁴ Od listopada 2023.

⁷⁵ Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980., čl. 1. Dostupno na poveznici: <https://assets.hcch.net/upload/text28hr.doc>

⁷⁶ Haška konvencija, čl. 13. b)

⁷⁷ Eksplanatorni izvještaj Elise Pérez-Vere, dostupno na poveznici: <https://assets.hcch.net/docs/a5fb103c-2ceb-4d17-87e3-a7528a0d368c.pdf>

⁷⁸ Ibid, str. 429.

⁷⁹ Haška konvencija, čl. 11.

⁸⁰ Hale J in Re S (Abduction: Access Rights) [1977] 1 FLR 971 at 977

⁸¹ Lowe, Nigel; Stephens, Victoria (2023), *Global Report – Statistical study of applications made in 2021 under the 1980 Child Abduction Convention*, (Globalno izvješće – Statistička studija zahtjeva podnesenih 2021. prema Konvenciji o otmici djece iz 1980), HCCH, dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/bf685eaa-91f2-412a-bb19-e39f80df262a.pdf>

⁸² Weiner, Merle H (2002-2003), *Potential and Challenges of Transnational Litigation for Feminists Concerned about Domestic Violence Here and Abroad*, (Potencijal i izazovi transnacionalnih parnica za feministice zabrinute zbog nasilja u obitelji ovdje i u inozemstvu), sv. 2, 11 AM. U.J. Gender Soc. Pol’y & L. 749, str. 769.

⁸³ Sthoeger, Eran (2011), „International Child Abduction and Children’s Rights: Two Means to the Same End“, („Međunarodna otmica djece i dječja prava: dva puta do istog cilja“), *Michigan Journal of International Law*, god. 32, sv. 3, 511, str. 513.

⁸⁴ Haška konvencija, čl. 1.

Ako se majka nađe u ovoj situaciji, postoji nekoliko točaka koje treba razmotriti pri određivanju je li Haška konvencija o otmici primjenjiva i može li se na nju pozvati ako majka odvede svoju djecu iz sudske nadležnosti. Više informacija dostupno je u Dodatku II.

Pregled štetnih praksi – što ne treba činiti

Razdvajanje prava i sigurnosti djece i majki

Ignoriranje/umanjivanje dječjeg svjedočenja nasilju i njegovih posljedica

Donošenje odluke o kontaktu i posjećivanju pod svaku cijenu – prisilna posjeta

Primjena medijacije i sličnih metoda ili postupaka rješavanja sporova

Upotreba koncepta otuđenja od roditelja /sindroma otuđenja od roditelja ili pozivanje na njega

Ignoriranje povijesti nasilja ili uzimanje u obzir povijesti nasilja na neodgovarajući način u slučajevima navodne međunarodne otmice djeteta

V. Središnji čimbenici prilagodbe sudskih postupaka i odluka o ostvarivanju prava skrbnništva i prava posjećivanja djece⁸⁵

Djeca koja prežive nasilje u obitelji ili mu svjedoče uvijek su pod velikim opterećenjem i njihova dobrobit često je ugrožena. Opasnosti i stres mogu se pogoršati razdvajanjem roditelja. U svakom slučaju, potencijalne posljedice za djecu toliko su teške da prioritet mora biti zaštita djece. U mnogim slučajevima nasilje ne završava razdvajanjem, strukture kontrole, straha, ugnjetavanja i ponižavanja nastavljaju postojati. Uhođenje, prijetnje, fizičko i/ili spolno nasilje također se javljaju nakon fizičkog razdvajanja. Zbog ozbiljnih posljedica koje mogu utjecati na razvoj djeteta i utjecaja na odnose u obitelji, sud mora razmotriti je li potrebno ograničiti ili isključiti pristup djetetu. Također bi moglo biti prikladno ukinuti zajedničko skrbnništvo i dodijeliti ga majci. U sudskim postupcima koji slijede nakon nasilja u obitelji, najbolji interes djeteta mora biti glavni cilj. Zaštita roditelja pogođenog nasiljem od daljnjeg nasilja također je pravno zajamčena temeljnim i ljudskim pravima. Zaštita se ne smije izgubiti iz vida niti u pokretanju postupaka niti u sudskim odlukama o roditeljskom skrbništvu ili pravu posjećivanja.

Stoga je važno da sud ne samo obrati pozornost na pokazatelje nasilja u obitelji, već i da oni koji su uključeni u obiteljske sudske postupke te sustavi savjetovanja i podrške osiguraju da potrebne informacije dođu do obiteljskog suda. Stručnjaci u skloništima i savjetovalištim za žene, interventnim centrima ili hitnim službama za žene mogu savjetovati majke pogođene nasiljem o važnosti dobre informiranosti obiteljskog suda u slučajevima nasilja. Pisano izvješće savjetnika kao podrška majci važan je doprinos razjašnjenju činjenica.

Važno je istaknuti da je majkama često teško govoriti o nasilju nedugo nakon odvajanja od nasilnika jer njihovu spremnost da govore može potkopati nekoliko prepreka:

⁸⁵ Ovo poglavlje sažetak je publikacije: Meysen, Thomas (ur.) (2021), *Kindschaftssachen und häusliche Gewalt. Umgang, elterliche Sorge, Kindeswohlgefährdung, Familienverfahrensrecht, (Skrbnništvo nad djecom i nasilje u obitelji. Pristup, roditeljska odgovornost, ugroženost dobrobiti djeteta, obiteljsko procesno pravo)*, Heidelberg: SOCLES

- osjećaj srama zbog toga što ostaju u nasilnoj vezi i/ili ne mogu bolje zaštititi svoju djecu
- osjećaj krivnje jer vjeruju da su one uzrok propalog obiteljskog odnosa
- osjećaj zastrašenosti zbog različitih prijetnji počinitelja daljnjim nasiljem (uključujući otmicu djeteta)
- strah da bi mogle izgubiti svoju djecu u borbi za skrbništvo

U slučajevima skrbništva nad djecom nakon odvajanja i razvoda uobičajene procedure obiteljskih sudskih postupaka moraju se prilagoditi slučajevima u kojima je riječ o nasilju u obitelji.

Procedure moraju osigurati da se razjašnjenje činjenica i rizika za dijete i roditelja pogođenog nasiljem provede i shvati ozbiljno. Fokus je na sljedećim pitanjima:⁸⁶

- je li dijete zaštićeno od prijetnji njegovoj dobrobiti?
- je li majka pogođena nasiljem zaštićena od opasnosti za svoju dobrobit?

Djeca imaju pravo na saslušanje pred sudom neovisno o roditeljima. Kriteriji za saslušanje djece⁸⁷

a. Vremenski okvir za saslušanje

Osnovni uvjet je da sud ostavi dovoljno vremena za saslušanje djeteta. Za to treba predvidjeti barem jedan sat.

b. Mjesto održavanja saslušanja

Preporuča se da sud unaprijed odredi gdje će dijete biti saslušano. U kritičnim slučajevima, kao što su nasilje i prijetnje dobrobiti djeteta, uvijek treba razmotriti saslušanje djece u mjestu gdje stanuju. Poznato okruženje obično pruža djeci sigurnost u stresnoj situaciji saslušanja.

c. Vrijeme održavanja saslušanja

Vrijeme održavanja saslušanja također je od velike važnosti i nije proizvoljno. Djeca koja su svjedočila nasilju u obitelji ne bi trebala biti saslušana istoga dana kada i njihovi roditelji. Napete i tjeskobne atmosfere mogu se izbjeći pomnim planiranjem.

Ako vrijeme dopušta, preporučljivo je zakazati saslušanje djece nekoliko dana prije saslušanja roditelja. Time je sud suočen sa svježim dojmom užasa i stresa koji nasilni roditeljski sukob ostavlja na djecu. Tako sud može izaći pred roditelje s puno većom sigurnošću o zaštiti najboljeg interesa djeteta.

d. Videozapis saslušanja

Rizik od sekundarne traumatizacije djece može se smanjiti snimanjem videozapisa saslušanja i osiguravanjem da snimke budu prihvatljiv dokaz kako bi se spriječilo nepotrebno ponavljanje.⁸⁸

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) (2017), *Child-friendly justice – perspectives and experiences of children and professionals*, str. 12, dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-children-s-perspective_en.pdf, str. 12. V. na hrvatskom jeziku: *Pravosuđe prilagođeno djeci – stajališta i iskustva djece i stručnjaka. Sažetak*, dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_hr.pdf

Procjena rizika i opasnosti⁸⁹

Sud mora redovito provoditi vlastitu procjenu rizika te provoditi procjene rizika drugih institucija (npr. ureda za socijalnu skrb, policije) kako bi donio preliminarne odluke i/ili propise. Prilikom zaštite osoba koje su preživjele nasilje mora se osigurati da zabrane kontakta i približavanja prema Zakonu o zaštiti od nasilja⁹⁰ nisu narušene nalogom za kontakt. Osim toga, mora se osigurati da se zaštita može provesti tijekom primopredaje čak i ako trenutno nema zabrane kontakta i približavanja koju su donijeli policija ili obiteljski sud. Pogledajte Posebni vodič kroz Münchenski model upitnika u Dodatku I kao primjer procjene rizika.

Kriteriji sudske procjene za odluke u postupcima o skrbištva i ostvarivanju prava posjećivanja nakon nasilja u obitelji⁹¹

Prije donošenja odluke o skrbištva ili posjećivanju, mora postojati dovoljna sigurnost u procjeni rizične situacije za dijete i/ili roditelja koji je izložen nasilju. Treba pažljivo razmotriti sljedeća pitanja:

- jesu li slučajevi nasilja, trajna prisutnost opasnosti i potrebe zaštite djeteta i roditelja pogođenog nasiljem dovoljno razjašnjeni? I, ako je primjenjivo, je li njihova vjerojatnost dovoljno razjašnjena?
- je li djetetov proces svjedočenja nasilju u obitelji dovoljno razjašnjen?
- može li se s dovoljnom sigurnošću procijeniti rizik od nasilja roditelja počinitelja? Je li roditelj počinitelj preuzeo odgovornost za nasilna djela?
- koja se vrsta podrške i pomoći pruža djetetu?
- koja se vrsta potpore pruža roditelju počinitelju?
- koja se vrsta podrške i pomoći pruža roditelju pogođenom nasiljem?
- postoji li opasnost od daljnjeg nasilja, npr. kada se dozna tajno boravište djeteta i roditelja pogođenog nasiljem?
- postoji li rizik od daljnjeg stresa ili čak retraumatizacije djeteta ili roditelja pogođenog nasiljem tijekom kontakta prilikom dogovaranja o pitanjima roditeljske skrbi?
- nastavljaju li se (prethodne) nasilne strukture i dinamika (kontrola, strah, ugnjetavanje, omalovažavanje)?

---

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ U Njemačkoj je od 2002. godine na snazi takozvani Zakon o zaštiti od nasilja (za građanskopravnu zaštitu od djela nasilja i uhođenja). Zakon pruža žrtvi mogućnost da podnese zahtjev sudu za izbacivanje nasilnika iz zajedničkog doma ili da mu se zabrani bilo kakav kontakt s majkom. Vidi: <https://www.gesetze-im-internet.de/gewschg/BJNR351310001.html>

⁹¹ Ibid.

- je li se razina sukoba dovoljno smanjila u razumnom vremenskom roku (na primjer način sagledavanja situacije i odgovornost nasilnog roditelja, opterećenje ili kršenje povjerenja zbog nasilja)?

Postupci o ostvarivanju prava posjećivanja⁹²

Nalog o kontaktu (uz pratnju) može se uzeti u obzir ako se mogu dati dovoljno pouzdani odgovori na sljedeća pitanja o ponašanju nasilnog roditelja. Ako se na ova pitanja ne može odgovoriti, kontakt (uz pratnju) ne bi se trebao održati:

- je li roditelj koji je dokazano nasilan ne samo priznao svoje postupke, već je za njih preuzeo odgovornost? (npr. izražavanje žaljenja zbog nanesene štete)
- je li nasilni roditelj osmislio načine kako djetetu izraziti žaljenje zbog nanesenog stresa i kako se adekvatno ponašati s djetetom? (npr. ne vršiti pritisak i prihvatiti djetetovu sputanost)
- može li se tvrditi da se nasilni roditelj može adekvatno kontrolirati čak i u stresnim situacijama? Važne informacije o ovom pitanju mogu se pružiti ako je nasilni roditelj već prošao edukativno savjetovanje ili sudjelovao u programima za počinitelje nasilja u obitelji i uspio je u svoje ponašanje uvesti neke promjene.
- Je li dijete toliko u strahu i tjeskobno da to priječi posjet ili se dijete izričito protivi kontaktu?
- je li zajamčena sigurnost roditelja pogođenog nasiljem, posebno u slučaju kontakta s djetetom?

Samostalno ili zajedničko skrbništvo?⁹³

Nasilje u obitelji snažan je pokazatelj da je (djelomično) poništenje zajedničkog skrbništva u najboljem interesu djeteta. Pri odlučivanju o (djelomičnom) prijenosu isključivog roditeljskog prava na majku mora se uzeti u obzir sljedeće:

- s kojim roditeljem postoji pozitivna i stabilna veza?
- s kojim roditeljem je zajamčen ili osiguran kontinuitet pouzdanog i pozitivnog odnosa?
- koji će roditelj najvjerojatnije održati stabilnu i pozitivnu životnu situaciju za dijete, uz usluge savjetovanja i podrške ako su potrebne?

VI. Obecavajuće prakse za zaštitu djece pogođene nasiljem u obitelji u europskim pravosudnim postupcima

---

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

Obećavajući primjeri prakse pojavljuju se diljem Europe, pokazujući inovativne pristupe za rješavanje različitih izazova i pitanja povezanih s pravima žena i djece u postupcima o skrbništvu. Neki od tih primjera predstavljeni su u nastavku kako bi se ponudio vrijedan uvid u učinkovite strategije koje utiru put postupcima o skrbništvu koji su prilagođeni žrtvama.

Women's Aid u Irskoj radi na sveobuhvatnoj studiji utemeljenoj na dokazima koja ispituje učinkovitost postupaka o skrbništvu i pristupu u okviru sustava obiteljskog prava Irske. Ovim istraživanjem procijenit će se kako ovi postupci, nezavisno i u kombinaciji s drugim čimbenicima, rješavaju potrebe sigurnosti i dobrobiti žrtava i preživjelih nasilja u obitelji, uključujući djecu. Istraživanje bi trebalo biti gotovo krajem 2024.⁹⁴

Što se tiče otuđenja od roditelja, Španjolska je 2021. zakonom zabranila pozivanje na sindrom otuđenja od roditelja i povezane teorijske koncepte,⁹⁵ kao što je to učinio i Vrhovni kasacijski sud Italije.⁹⁶

Za Španjolsku je GREVIO naveo da unatoč izazovima učinkovite primjene tih izmjena, počinitelji više ne mogu prijeći pristup svoje djece važnim terapijskim sesijama jer je uklonjena odredba kojom se nalaže da je za pristup takvim uslugama potreban pristanak oba roditelja.⁹⁷

Privremeni horizontalni pregled osnovnih evaluacijskih izvješća GREVIO-a (Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports, Vijeće Europe, 2022) nudi sveobuhvatni pregled izazova i pozitivnih praksi u pogledu svakog članka Istanbulske konvencije. Neke od obećavajućih inicijativa za zaštitu djece žrtava i/ili svjedoka nasilja u obitelji u vezi s postupcima o skrbništvu su sljedeće:

- Članak 31. – Skrbništvo, pravo posjeta i sigurnost

GREVIO je pohvalio nekoliko zemalja za dobre prakse u vezi s provedbom članka 31. U Austriji je uspostavljen jak pravni temelj za sprječavanje nasilnog roditelja da dobije skrbnništvo. Iako je GREVIO primijetio da ova odredba možda još uvijek nije na široko priznata u pravosuđu, istaknuo je da Građanski zakonik uključuje koncept „ublažavanja rizika da dijete bude izloženo ili svjedoči nasilju nad bliskim osobama“ kada se utvrđuje djetetov najbolji interes. Osim toga, Austrija je 2013. uspostavila „pomoć obiteljskim sudovima“ koja uključuje stručnjake (socijalne radnike, psihologe i dječje pedagoge) koji pružaju podršku obiteljskim sucima u donošenju informiranih i zadovoljavajućih odluka. Francuska je po pitanju članka 31. uvela pratnju kao mjeru zaštite, čime se omogućuje da uz dijete tijekom posjete bude prisutna odrasla osoba koja nije član obitelji.⁹⁸

- Članak 50. – Trenutni odgovor, sprječavanje i zaštita

S ciljem pružanja sveobuhvatnog pravnog odgovora na nasilje u obitelji, u Španjolskoj ove slučajeve obrađuju specijalizirane jedinice Ureda tužitelja i iznose ih pred odgovarajući sud. Takav sud ima dvostruku nadležnost, obrađuje i kaznene i građanske predmete, kao što su nalog za zaštitu, spor oko skrbništa i razvod braka. Svi pravni stručnjaci uključeni u postupak prolaze stručnu obuku.⁹⁹

- Članak 55. – Postupci bez prethodne obavijesti i po službenoj dužnosti

U Danskoj su odvjetnici za podršku žrtvama dostupni za pomoć čim se prijavi zločin, čak i prije nego što žrtva da prvobitni iskaz. Ovi stručnjaci pomažu žrtvama i u traženju odštete od počinitelja. GREVIO je

⁹⁴ [Research projects - Women's Aid \(womensaid.ie\)](https://www.womensaid.ie/research-projects)

⁹⁵ Vidi zakon na: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-9347>

⁹⁶ Vidi: https://www.dire.it/wp-content/uploads/2021/05/Ordinanza-Cassazione-13217_2021.pdf

⁹⁷ Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO) (2022), *3rd General Report on GREVIO'S Activities*, (3. opći izvještaj o aktivnostima GREVIO-a), st. 87, Vijeće Europe, <https://rm.coe.int/prems-055022-gbr-2574-rapportmultiannuelgrevio-texte-web-16x24/1680a6e183>

⁹⁸ GREVIO (2022), *Mid-term Horizontal Review*, st. 325, poveznica u bilješci 64.

⁹⁹ Ibid. st. 433.

naglasio potrebu za trajnom podrškom žrtvama kada građanski postupci proizlaze iz kaznenih djela, kao što su zahtjevi za naknadu štete te razvod braka i skrbništvo zbog nasilja u obitelji. Ta je razina podrške slična psihosocijalnoj pomoći koja je dostupna u Austriji (prethodno navedeno).¹⁰⁰

Obecavajuće prakse zaštite i potpore djece i žena pogođenih nasiljem u obitelji općenito, uključujući sve sudske postupke koje je također istaknuo GREVIO:

- Članak 9. – Nevladine organizacije i civilno društvo

U Austriji, prema Zakonu o policiji, tijela za provođenje zakona obavještavaju Centar za zaštitu od nasilja kad god se izda hitna mjera udaljenja iz zajedničkog kućanstva, što centrima omogućuje da se obrate pogođenim ženama i djeci.¹⁰¹

- Članak 11. – Prikupljanje podataka i istraživanje

U Portugalu se alat za prikupljanje podataka koristi za pružanje sveobuhvatnog pregleda kaznenih postupaka povezanih sa slučajevima nasilja u obitelji. Slučajevi nasilja u obitelji dokumentiraju se u obliku koji sadrži ključne informacije kao što su dob i spol žrtve i počinitelja, priroda njihovog odnosa (uključujući ekonomsku ovisnost), djeca koja su svjedoci nasilja, uporaba oružja, svako ovisničko ponašanje počinitelja, kao i medicinska skrb pružena žrtvi i procjena rizika.¹⁰²

- Članak 18. – Opće obveze

U Albaniji su mehanizmi upućivanja žrtava na usluge pomoći razvijeni na općinskoj razini s ciljem uspostavljanja suradnje između nadležnih tijela i predstavnika različitih sektora, uključujući općine, pravna tijela, policiju, zdravstvo, urede za zapošljavanje i obrazovanje, nevladine organizacije specijalizirane za borbu protiv nasilja nad ženama. Mehanizmi upućivanja sastoje se od tri primarne komponente: upravljačkog odbora zaduženog za strategiju, multidisciplinarnog tehničkog tima koji vodi predmet i lokalnog koordinatora koji nadzire aktivnosti tima. Proces počinje s prvim obraćanjem žrtve bilo kojem članu mehanizma koji je kasnije usmjerava dalje.¹⁰³

- Članak 19. – Informacije

U Švedskoj su općinske socijalne službe i medicinski stručnjaci ključni za upućivanje pojedinaca na specijalizirane službe za podršku. Osim toga, u obrazovnom sektoru postoji školsko osoblje zaduženo za podršku kojem se može obratiti za smjernice i pomoć jer mnogi od njih prolaze specijaliziranu obuku za prepoznavanje i upravljanje slučajevima koji uključuju djecu pogođenu nasiljem u obitelji.¹⁰⁴

- Članak 26. – Zaštita i podrška za djecu svjedoke

Brojne države nalažu da se slučajevi ili bilo kakve sumnje da su djeca svjedoci ili žrtve nasilja u obitelji prijave nadležnim tijelima, kao što su lokalne općine ili službe za zaštitu djece. U raznim državama, uključujući Crnu Goru i Italiju, činjenje nasilja u prisustvu djece dovodi do strožih zakonskih kazni ili se smatra zlostavljanjem djeteta (u Italiji i Nizozemskoj). U Andori, Crnoj Gori i Turskoj zakonodavstvo nalaže jednaku zaštitu i podršku žrtvama i svjedocima, budući da se svjedočenje takvom nasilju smatra jednakim izravnoj izloženosti nasilju. U slučajevima nasilja u obitelji pravni okvir Andore označava maloljetnu djecu kao „žrtve“ zajedno s njihovom majkom. To im daje pravo na značajnu podršku koja

---

¹⁰⁰ Ibid. st. 482.

¹⁰¹ Ibid. st. 75.

¹⁰² Ibid. st. 104.

¹⁰³ Ibid. st. 223.

¹⁰⁴ Ibid. st. 236.

uključuje socijalnu, psihološku i medicinsku pomoć. Slično tome, u Španjolskoj se nudi sveobuhvatna podrška i zaštita maloljetne djece ili djece pod skrbništvom žena koje su izložene partnerskom nasilju.

- Članak 28. – Prijavljivanje od strane stručnih osoba

Nakon zakonskih promjena 2015., stručnjaci u Finskoj više nisu vezani propisima o povjerljivosti u slučaju sumnje na postojanje prijetnji životu žena ili djece u situacijama nasilja u obitelji. Umjesto toga, omogućeno im je prijaviti rizik nadležnim zakonskim tijelima.¹⁰⁵

- Članak 29. – Građanske tužbe i pravna sredstva

U Španjolskoj je pravobranitelj pokrenuo istragu u svim slučajevima ubojstva žena ili njihove djece kako bi se riješili nedostaci u odgovoru kaznenopravnog sustava.¹⁰⁶

- Članak 30. – Naknada štete

Djeca u Švedskoj koja su svjedoci nasilja u obitelji mogu dobiti naknadu štete za povrede počinjene kaznenim djelom ako je incident narušio djetetovo povjerenje u osobu s kojom su u bliskom odnosu.¹⁰⁷

- Članak 56. – Mjere zaštite tijekom istrage i sudskog postupka

„Dječje kuće“ u Danskoj pružaju stručnu podršku i usluge psihološkog savjetovanja za djecu žrtve seksualnog zlostavljanja. Ovi prostori prilagođeni djeci također se koriste za razgovor s djecom svjedocima nasilja u obitelji. Slično tome, u skladu s Nacionalnom strategijom o pravima djece 2017–2020. Portugal je odredio sobe za razgovor s djecom.¹⁰⁸

VII. Zaključci i preporuke

Kako bismo ublažili (potencijalnu) štetu uzrokovanu odlukama i praksama u vezi sa skrbništvom i posjećivanjem te u svrhu ojačanja prava, sigurnosti i zaštite žrtava u slučajevima nasilja u obitelji, preporučujemo sljedeće ključne reforme, mjere i prakse:

1. zakon i praksa moraju prepoznati učinak partnerskog nasilja na djecu. **Djeca svjedoci nasilja u obitelji/rodno uvjetovanog nasilja također se moraju smatrati žrtvama** nasilja, i pred zakonom i u praksi.
2. Odluke o dodjeli skrbništva nad djecom i pravu posjećivanja uvijek moraju **imati za prioritet djetetov** najbolji interes, njezina/njegova **prava, sigurnost** i, najvažnije od svega, dobrobit, te uzimati u obzir **prava i sigurnost roditelja koji ih štiti**, odnosno majki. To mora biti zajamčeno zakonom i u praksi. Pitanja prava i sigurnosti moraju se pratiti putem preispitivanja odluka o skrbništvu i posjećivanju, kao i u pogledu provedbe posjeta.
3. Sudovi moraju po službenoj dužnosti provoditi temeljite **provjere radi utvrđivanja slučajeva nasilja u obitelji** i procijeniti sigurnost po pitanju skrbništva i dogovora o susretima. Alati za **standardiziranu procjenu rizika** moraju se primjenjivati u sporovima oko skrbništva,

---

¹⁰⁵ Ibid. st. 300.

¹⁰⁶ Ibid. st. 306.

¹⁰⁷ Ibid. st. 316.

¹⁰⁸ Ibid. st. 491.

posjećivanja i u povezanim postupcima za procjenu potencijala za nanošenje štete djeci i majkama. Moraju se primijeniti odgovarajuće **mjere upravljanja rizikom i mjere zaštite**.

4. **Zajedničko roditeljsko skrbništvo neće se dodijeliti** u slučajevima nasilja, posebno kada (prethodno) postoje nasilne strukture i dinamika (kontrola, prijetnje, strah, ugnjetavanje, omalovažavanje); ako stres i dalje utječe na dijete i nenasilnog roditelja (npr. strah, traumatizacija, simptomi stresa prije, tijekom ili nakon kontakta); ili se sukob nije dovoljno smanjio s liječenjem, ili se ne predviđa uspjeh liječenja u razumnom vremenskom razdoblju. U slučaju nasilja, radi osiguranja prava i sigurnosti žrtava, **susreti i kontakti** s roditeljem počiniteljem obično se **onemogućuju, ograničavaju ili obustavljaju**. Sve dok postoji rizik od nasilja nad majkom i/ili djetetom ili rizik od ponovnog ozbiljnog psihičkog stresa, ne smije se održavati kontakt (čak ni pod nadzorom). Izjava nasilnog roditelja da se suzdržava od nasilja i da se koristi uslugama specijaliziranog savjetovanja i/ili pohađa tečaj socijalnog osposobljavanja bit će minimalni preduvjet za kontakt u slučaju da nije utvrđen daljnji rizik od nasilja i povrede.
5. Pravni stručnjaci, suci, medijatori, sudski vještaci i drugi nadležni stručnjaci moraju proći **kvalitativno i kvantitativno odgovarajuću osnovnu i dodatnu obuku** o dinamici nasilja u obitelji, pristupu temeljenom na znanjima o traumi i utjecaju nasilja na djecu, uključujući štetne prakse u postupcima o skrbništvu i posjetama. Preporučuje se imati odgovarajuće kvalifikacije i specijalizaciju u tom području.
6. Mora se osigurati holistički, integrirani pristup u pravnom sustavu: povezani **postupci** u kaznenom pravu i oni za zaštitu od nasilja **moraju biti usklađeni** s postupcima o skrbništvu nad djecom i pravima posjećivanja. U materijalnom i procesnom pravu utvrđuju se minimalni **standardi i postupci (protokoli)** u slučajevima sumnje na nasilje. Oni moraju biti u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i Istanbulsom konvencijom.
7. **Saslušanje** odrasle osobe i djeteta mora se provesti tako da se **spreči sekundarna viktimizacija**. Mora se izbjegavati više saslušanja djece.
8. Žrtve trebaju imati **pristup pravnom zastupanju** kako bi se osigurala zaštita njihovih prava i čuo njihov glas tijekom postupaka dodjele prava skrbništva i posjećivanja.
9. I djeca i majke trebaju imati **pristup odgovarajućim uslugama podrške**, uključujući savjetovanje, pravnu pomoć i financijsku pomoć, kako bi im se pomoglo u suočavanju s izazovima sporova oko skrbništva.
10. U slučajevima nasilja, **medijacija**, mirenje ili slične metode i postupci rješavanja sporova koji zahtijevaju od roditelja da postignu sporazum o pitanjima skrbništva i posjeta moraju se zabraniti zakonom i **ne primjenjivati** u praksi.
11. **Teorije koje nisu znanstveno dokazane**, poput sindroma otuđenja od roditelja (PAS) **ne smiju se koristiti** kao osnova za odluke o pitanjima skrbništva i posjećivanja.

Sigurnost kao najbolji interes djeteta – Priručnik za pravosudnu praksu prilagođenu žrtvama u sudskim postupcima o skrbništvu nad djecom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje

Projekt zaštite i osnaživanja djece

Dodatak I - Obećavajuća praksa: Poseban vodič kroz Münchenski model Obiteljskog suda u Münchenu za postupke u vezi s djetetovim prebivalištem, pravima na pristup, predajom djeteta ili postupke o skrbništvu

IMPRESUM

Nakladnik: WAVE – Women against Violence Europe, Bacherplatz 10/6, A-1050 Beč WAVE

Informativni centar: ponedjeljak – četvrtak: 9:00 – 17:00, petak: 9:00 – 15:00

Telefon: +43-1-548 27 20

E-mail: office@wave-network.org

Internetska stranica: www.wave-network.org

ZVR: 601608559

Autorice: Tooba Abbasi, Valentina Andrašek, Branislava Arađan, Adrienne Barnett, Kim Fawcett, Kristina Kulić, Lara Dimitrijević, Enikő Pap, Britta Schlichting, Irmes Schwager, Sibylle Stotz

Koordinatorica projekta: Branislava Arađan

Uz podršku članica WAVE-ova tima: Yasmine Aburaya, Alexandra Legentil

Grafičko oblikovanje: Monika Medvey

Mjesto i godina izdanja: Beč, Austrija, 2023.

Ova publikacija nastala je uz financijsku potporu Zaklade Oak u okviru projekta Zaštita i osnaživanje djece. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost autorica i nije nužno odraz službene politike ili mišljenja/stajališta Zaklade Oak.

Obećavajuća praksa: Poseban vodič kroz Münchenski model Obiteljskog suda u Münchenu za postupke u vezi s djetetovim prebivalištem, pravima na pristup, predajom djeteta ili postupke o skrbništvu¹

Poseban vodič kroz Münchenski model suda za obiteljske odnose razvijen je zbog nedostatka posebnog propisa u materijalnom pravu koje se bavi nasiljem nad ženama i djecom u Njemačkoj. Bavi se preporukama za daljnji tijek pravnih postupaka i opisuje što pravna tijela, pravosudno osoblje i drugi stručnjaci koji izravno rade s majkama pogođenima nasiljem i njihovom djecom (odvjetnici, odjel za socijalnu skrb mladih, posebni skrbnici, suci) moraju učiniti:

- kako bi zaštitili djecu u sudskom postupku o skrbništvu i
- kao dio procjene rizika

Nakon sagledavanja okolnosti posebnog slučaja nasilja u obitelji i uzimanja u obzir analize rizika više nadležnih tijela, Posebni vodič navodi da bi u svrhu zaštite djeteta sud mogao odlučiti o odvojenom savjetovanju stranki ili nadziranom kontaktu roditelja i djeteta. Sud može privremeno obustaviti ili onemogućiti kontakt roditelja i djeteta ili prenijeti skrbništvo na jednog roditelja. Također može angažirati stručnjaka.

Čimbenici za procjenu rizika koji predstavlja počinitelj uključuju:

- dosljedno nasilno ponašanje;
- značajnu razinu nasilja;
- posjedovanje oružja;
- žrtvinu percepciju izravne i moguće prijetnje;
- zloupotrebu supstanci, posebno ovisnost o drogama;
- neriješene psihološke poremećaje;
- kršenje sudskih mjera zaštite od nasilja.²

1. Upitnik za procjenu opasnosti u skladu s Posebnim vodičem (Münchenski model) posebno u sudskim postupcima koji se odnose na kontakt ili obustavu kontakta, skrbništvo nad djecom i pravo na određivanje prebivališta, predaju djece

Upitnik za procjenu opasnosti u sudskim postupcima koji se odnose na skrbništvo nad djetetom i pristup djeci nakon rastave zbog nasilja u obitelji, u skladu s Posebnim vodičem, izrađen je 2019. u Münchenu.³

---

¹ Verzija od 6. srpnja 2020.

² [Sonderleitfaden zum Münchener Modell](#)

³ Znanstveno praćenje pod vodstvom prof. dr. Susanne Nothhafft iz KSH München, s ciljem evaluacije implementacije Upitnika, održano je 2022. godine u okviru istraživačkog projekta „Safety first! Der Münchner Fragebogen Schutz vor Gewalt in Umgangsund Sorgerechtsverfahren“ („Sigurnost na prvom mjestu).

Upitnikom se prikupljaju podaci o pet kategorija rizika u slučajevima nasilja u obitelji:

1. oblici i obrasci nasilja
2. povijest nasilja
3. otežavajući čimbenici
4. žrtvina percepcija rizika
5. čimbenici rizika u vezi sa stavom i ponašanjem počinitelja⁴

Münchenski upitnik. Zaštita od nasilja u postupcima o skrbništvu i pravu posjećivanja”). Na temelju rezultata razvit će se novi instrument procjene do kraja 2023. godine. <https://www.safetyfirst-umgang-sorge.de/>

⁴ PROTECTII - Capacity Building in Risk Assessment and Safety Management to Protect High Risk Victims - A Learning Resource, (ZAŠTITA II. Jačanje kapaciteta za procjenu rizika i upravljanje sigurnošću radi zaštite žrtava pod visokim rizikom - obrazovni materijal), WAVE, 2012. https://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf, str. 85.

Sigurnost kao najbolji interes djeteta – Priručnik za pravosudnu praksu prilagođenu žrtvama u sudskim postupcima o skrbništvu nad djecom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje

Projekt zaštite i osnaživanja djece

Dodatak II - Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece

IMPRESUM

**Nakladnik: WAVE – Women against Violence Europe, Bacherplatz 10/6, A-1050 Beč WAVE
Informativni centar: ponedjeljak – četvrtak: 9:00 – 17:00, petak: 9:00 – 15:00**

Telefon: +43-1-548 27 20

E-mail: office@wave-network.org

Internetska stranica: www.wave-network.org

ZVR: 601608559

Autorice: Tooba Abbasi, Valentina Andrašek, Branislava Arađan, Adrienne Barnett, Kim Fawcett, Kristina Kulić, Lara Dimitrijević, Enikő Pap, Britta Schlichting, Irmes Schwager, Sibylle Stotz

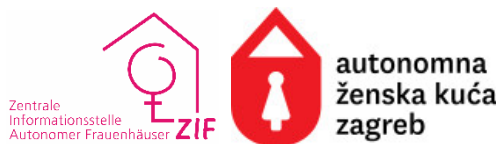
Koordinatorica projekta: Branislava Arađan

Uz podršku članica WAVE-ova tima: Yasmine Aburaya, Alexandra Legentil

Grafičko oblikovanje: Monika Medvey

Mjesto i godina izdanja: Beč, Austrija, 2023.

Ova publikacija nastala je uz financijsku potporu Zaklade Oak u okviru projekta Zaštita i osnaživanje djece. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost autorica i nije nužno odraz službene politike ili mišljenja/stajališta Zaklade Oak.

Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece

Haška konvencija o otmici ne odnosi se samo na slučajeve u kojima je dijete nezakonito odvedeno iz države uobičajenog boravišta, već i na slučajeve u kojima je dijete nezakonito zadržano u području druge sudske nadležnosti, primjerice ako roditelj ili sud dopuste da dijete otputuje u drugu državu na odmor, a zatim ga odbije vratiti do dogovorenog datuma.¹

Haška konvencija o otmici prvenstveno je alat s ciljem odlučivanja u kojoj će se sudskoj nadležnosti raspravljati o suštinskim pitanjima skrbništva; stoga najbolji interes djeteta igra ograničenu ulogu u odlučivanju o zahtjevima podnesenima prema Konvenciji.²

1.1 Nezakonito odvođenje i/ili zadržavanje

Haška konvencija o otmici smatra da se radi o odvođenju ili zadržavanju „a) ako predstavlja povredu prava na brigu što ga je dobila osoba, institucija ili bilo koje drugo tijelo, kolektivno ili pojedinačno, po zakonu države u kojoj je dijete bilo stalno nastanjeno prije odvođenja ili zadržavanja; i b) ako su se u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ta prava ostvarivala bilo zajednički ili pojedinačno, ili bi se ta prava ostvarivala da nije bilo odvođenja ili zadržavanja.“³

Prava skrbništva u svrhu podnošenja zahtjeva prema Haškoj konvenciji o otmici uključuju prava koja se odnose na brigu o djetetu i, posebno, pravo na određivanje djetetovog boravišta.⁴

To znači da roditelj koji nema pravo skrbništva nad djetetom ne može podnijeti zahtjev za povratak djeteta prema Haškoj konvenciji o otmici, zbog čega je od ključne važnosti utvrditi postoje li takva prava prije pokušaja odvođenja djeteta iz nadležnosti njegovog uobičajenog boravišta.

To se razlikuje od države do države pa se preporučuje potražiti pravni savjet u državi uobičajenog boravišta. Na primjer, u nadležnosti sudova Engleske i Walesa roditelj mora imati roditeljsku odgovornost da bi mogao donositi odluke o tome gdje će njegovo dijete živjeti. Ona se automatski dodjeljuje majkama nakon rođenja djeteta, a očevima se roditeljska odgovornost automatski daje samo ako su oženjeni za majku ili ako je njihovo ime upisano u rodni list kao ime oca.⁵ Ako nijedno od navedenog nije primjenjivo, otac se može obratiti sudu sa zahtjevom da mu se dodijeli roditeljska odgovornost za dijete. Traženje pravnog savjeta o pravu skrbništva je ključno. U Engleskoj i Walesu, na primjer, čak i ako roditelj nema roditeljsku odgovornost, sudovi su proširili značenje prava skrbništva kako bi uključili „inchoativna prava“ (de facto prava koja ostvaruje isključivo otac u slučaju kada majka napusti dijete o kojemu otac potom sam skrbi dulje vrijeme)⁶ i „prava skrbništva na sudu“⁷ (na primjer, ako su u tijeku sudski postupci o pitanjima skrbništva).

---

¹ Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece 1980., čl. 3. Dostupno na poveznici: <https://assets.hcch.net/upload/text28hr.doc>

² X protiv Latvije, Europski sud za ljudska prava, 26. studenog 2013., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-138992%22%7D>

³ Haška konvencija, čl. 3.

⁴ Haška konvencija, čl. 5. a)

⁵ The Children Act, 1989, s3, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents>

⁶ Re K (A Child) (Northern Ireland) [2014] UKSC 29, <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2014-0093.html>

⁷ Re H (Abduction: Rights of Custody) [2000] 2 AC 291, <https://www.incadat.com/en/case/268>

1.2 Uobičajeno boravište

Još jedan važan čimbenik u određivanju zakonitosti odvođenja djeteta jest odrediti je li neposredno prije odvođenja ili zadržavanja dijete imalo uobičajeno boravište u državi članici u koju se traži povratak.⁸

Haška konvencija o otmici ne definira pojam „uobičajenog boravišta“, stoga se ono što čini djetetovo stalno boravište u državi članici često tumači od slučaja do slučaja i može se razlikovati od države do države.

U sudskoj praksi Europske unije smatra se da dijete ima uobičajeno boravište u državi kada ono stalno živi u državi članici i ima određeni stupanj integracije u društvenom i obiteljskom okruženju.⁹ Čimbenici koji se također uzimaju u obzir su razlog zbog kojeg dijete živi u državi članici, koliko je vremena tamo živjelo i djetetovo državljanstvo,¹⁰ međutim, imajte na umu da dijete može postati rezident u državi u kojoj ni ono ni njegovi roditelji nisu državljani države članice.

1.3 Kazneni postupak

Vrijedi napomenuti da je otmica djeteta kazneno djelo u većini jurisdikcija koje su ratificirale Hašku konvenciju o otmici.¹¹

Iako sud može podnijeti zahtjev u sklopu haškog postupka kako bi se osiguralo odbacivanje svih kaznenih prijava nakon povratka majke i njezina djeteta, sudski nalozi iz drugih jurisdikcija nisu uvijek obvezujući za državu uobičajenog boravišta, što znači da bi majka mogla biti podvrgnuta kaznenom postupku nakon povratka.

2. Kako možete izbjeći potencijalne postupke pokrenute na temelju Haške konvencije o otmici?

Ako ste u nasilnoj vezi i morate napustiti državu u kojoj vaše dijete ima uobičajeno boravište kako biste se osjećali sigurno i podržano, morate slijediti određene procedure ako ne želite riskirati da se protiv vas pokrenu postupci na temelju Haške konvencije o otmici.

2.1 Dopuštenje drugog roditelja

---

⁸ Haška konvencija, čl. 4.

⁹ Presuda suda u predmetu C-111/17 PPU, O. L. protiv P. Q., st. 42,

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=191309&pageIndex=0&doclang=HR&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=27127>

¹⁰ Ibid., st. 44.

¹¹ Zakon o otmici djece (Child Abduction Act) iz 1984. u Engleskoj i Walesu otmicu djeteta smatra kaznenim djelom, ali se ne odnosi na nezakonito zadržavanje.

Dijete možete odvesti iz države uobičajenog boravišta ako dobijete dopuštenje od drugog roditelja djeteta¹² ili osobe koja ima pravo skrbništva koje bi bilo zaštićeno u slučaju da se dijete odvede iz područja sudske nadležnosti. Pristanak drugog roditelja također je obrana od naloga za povratak djeteta (vidi u nastavku).

Prema dr. Jane Monckton-Smith,¹³ zbog prirode nasilne veze i opasnosti koju bi obraćanje počinitelju zlostavljanja moglo imati, ako se u obzir uzme rizik od postseparacijskog nasilja koje u njezinu „hodogramu ubojstva“ (*homicide timeline*) prethodi ubojstvu, to je vrlo teško postići kada se bježi iz nasilne veze.

Ako drugi roditelj da dopuštenje, važno je da ga po mogućnosti napiše i posvjedoči pravni stručnjak, tako da ono ima veću valjanost u slučaju da ga drugi roditelj kasnije povuče ili ospori svoj pristanak.

2.2 Zatražite dopuštenje suda za napuštanje sudske nadležnosti

Ako ne možete zatražiti dopuštenje od oca, bilo zato što je to za vas preopasno ili zato što on odbija dati svoj pristanak, tada se možete obratiti lokalnom sudu i zatražiti ga dopuštenje da odvedete dijete iz države uobičajenog boravišta radi stalnog boravka u državi u kojoj želite živjeti.¹⁴

Ovaj se postupak ne provodi u svakoj državi članici, stoga se preporučuje da potražite pravni savjet od stručnjaka koji je specijaliziran za zahtjeve za odvođenje djece.

Prilikom podnošenja zahtjeva, primjerice u Engleskoj i Walesu, u obzir se uzimaju sljedeći aspekti:¹⁵

- Je li zahtjev roditelja koji se seli istinit, realan i dobro istražen?
- Je li protivljenje roditelja motivirano istinskom brigom ili skrivenim motivom?
- Koliki bi bio stupanj štete za oca i njegov budući odnos s djetetom ako bi zahtjev bio odobren?
- Kakav bi bio učinak na roditelja koji se seli ako se odbije njezin realan zahtjev?

Ipak, Re F¹⁶ je jasno stavio do znanja da bi princip socijalne skrbi trebao biti od najveće važnosti i da se prethodno navedeno iz slučaja Payne v Payne uzme samo kao smjernica.

Stoga biste trebali uključiti čimbenike poput načina na koji će se kontakt odvijati, koliko često i na čiji trošak. Uzmite u obzir školovanje, financije, gdje će dijete živjeti i s kim itd. i usredotočite se na to koliko je ta odluka u najboljem interesu djeteta, a ne samo odraslih u obitelji.

3. Što ako ste već napustili državu?

---

¹² Haška konvencija, čl. 3.

¹³ Monckton-Smith, Jane (2022), *In Control: Dangerous Relationships and How They End in Murder*, (Pod kontrolom: opasne veze i kako završavaju ubojstvom), Bloomsbury Publishing PLC

¹⁴ Children Act 1989, (Zakon o zaštiti djece iz 1989), Schedule 8, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/contents/enacted>

¹⁵ Payne protiv Paynea; P v P, CA 13, veljača 2022.

¹⁶ Re F [2012], EWCA Civ 1364; [2013] 1 FLR 645

Ako ste već napustili državu djetetovog uobičajenog boravišta, tada je preporučljivo zatražiti pravni savjet od države u koju ste pobjegli, čak i ako postupak na temelju Haške konvencije o otmici tek treba pokrenuti. Roditelj koji je ostao u državi ima do godinu dana da podnese zahtjev za povratak djeteta prema Haškoj konvenciji o otmici; [9] stoga, čak i ako zahtjev dosad nije podnesen, to ne znači da se on ne može podnijeti naknadno.

3.1 Obrana

Nekoliko ograničenih obrana koje mogu spriječiti izdavanje naloga za obvezni povratak može se iznijeti kao odgovor na zahtjev prema Haškoj konvenciji o otmici,¹⁷ međutim, letvica je postavljena vrlo visoko kada se obrane primjenjuju na predmete Haške konvencije.

- **Članak 12.** – „dobro postavljena“ obrana: roditelj koji ostaje u državi mora podnijeti zahtjev u roku od godine dana od datuma nezakonitog odvođenja ili zadržavanja. Međutim, zahtjev se još uvijek može razmotriti nakon što prođe prva godina, a nalog za povratak može se odbiti ako roditelj koji je odveo dijete može dokazati da se ono dobro snašlo u novom okruženju i da ne bi bilo u najboljem interesu djeteta narediti povratak u prijašnju državu uobičajenog boravišta. Međutim, čak i u ovim okolnostima, sud još uvijek može izdati nalog za povratak.
  - Imajte na umu da skrivanje djeteta dok ne prođe godina dana neće biti dovoljan dokaz da se dijete dobro snašlo i da bi zahtjev za povratak djeteta još uvijek mogao biti odobren.
- **Članak 13. (a)** – roditelj koji ostaje u državi boravišta ne koristi pravo skrbništva u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ili je pristao ili prešutno pristao na odvođenje ili zadržavanje. Da biste pokrenuli obranu temeljenu na pristanku, trebat će vam dokazi da je drugi roditelj znao da trajno napuštate jurisdikciju i da se složio da povedete dijete sa sobom. Zbog toga je jako važno zatražiti pravni savjet i/ili imati službeni dokument koji pokazuje da je drugi roditelj pristao na to kako bi se dokazalo da odvođenje ili zadržavanje djeteta nije bilo nezakonito. „Prešutno slaganje“ kao obrana znači da drugi roditelj nije dao svoj pristanak za odvođenje djeteta, ali je jasno pokazao svojim riječima ili postupcima da neće tražiti povratak djeteta.¹⁸
- **Članak 13. (b)** – obrana temeljem postojanja ozbiljnog rizika od povrede: povratak djeteta izložit će dijete fizičkim ili psihičkim povredama ili će ga na drugi način staviti u nepodnošljivu situaciju. Tu obranu najviše koriste majke koje bježe od nasilja u obitelji, no ona je rijetko uspješna. Ako koristite ovu obranu, trebali biste jasno staviti do znanja da je rizik od povrede ozbiljan i da je usmjeren prema djetetu, a ne prema vama samima. Iako Engleska i Wales sada priznaju da je dijete koje svjedoči zlostavljanju u obitelji i samo žrtva zlostavljanja,¹⁹ nisu sve jurisdikcije ratificirale ovo načelo u skladu sa zakonom i tek trebamo vidjeti kako će se ova odredba primijeniti na postupke pokrenute prema Haškoj konvenciji, s obzirom na to da se dobrobit

---

¹⁷ Haška konvencija, čl. 12.

¹⁸ Re H (Minors) (Abduction), 1997 2 All ER 225

¹⁹ The Domestic Abuse Act 2021, Schedule 3

djeteta u slučajevima Haške konvencije ograničeno razmatra.²⁰ U mnogim državama potpisnicama vrlo je teško uspješno provesti obranu temeljem postojanja ozbiljnog rizika jer je one jako strogo primjenjuju. Osim toga, sudovi vrlo često zauzimaju stav da će se rizik od povrede djeteta smanjiti ako se uspostave „mjere zaštite“ te da stoga treba izdati nalog za povratak. U zemljama EU-a primjenjuje se uredba Bruxelles II.a.²¹ Članak 11. stavak 4. Uredbe navodi sljedeće: sud ne može odbiti donijeti odluku o predaji djeteta na temelju članka 13. stavka (b) Haške konvencije iz 1980. ako je utvrđeno da su poduzete sve potrebne mjere za zaštitu djeteta po njegovu povratku. Kako bi se izbjeglo izdavanje naloga o povratku na temelju činjenice da bi „mjere zaštite“, kao što je odluka o zabrani prilaska, smanjile ozbiljan rizik za dijete, preporučljivo je da se prije svakog sudskog saslušanja prikupi što više dokaza o rizicima za vaše dijete i za vas koje nalog o povratku predstavlja unatoč „mjerama zaštite“. To može uključivati zdravstvene, psihološke ili psihijatrijske izvještaje o učincima naloga o povratku djeteta i vas, dokaze da je otac prekršio prethodne naloge za zaštitu, poput zabrane prilaska, ili je na drugi način prekršio svoja obećanja.

- **Članak 13.(2)** – obrana temeljem protivljenja djeteta: sud ima diskrecijsko pravo odbiti nalog za povratak ako se dijete protivi povratku i dovoljno je staro i zrelo da se njegovo ili njezino mišljenje uzme u obzir. Osim toga, dijete prema Konvenciji o pravima djeteta²² ima pravo biti saslušano u sudskom postupku, a u državama EU-a koje su stranke uredbe Bruxelles II.a djetetu se mora „dati mogućnost saslušanja tijekom postupka, osim ako se to čini neprikladnim zbog njegove dobi ili stupnja zrelosti.“²³ Međutim, imajte na umu da dijete mora jasno pokazati protivljenje povratku u državu uobičajenog boravišta, pa čak i ako sud odluči da se dijete protivi, on može narediti povratak djeteta ako se, na primjer, smatra da djetetovo mišljenje nije iskreno i da ste na dijete utjecali vi ili netko drugi.
- **Članak 20.** – povratak djeteta može se odbiti ako to ne dopuštaju temeljna načela države primateljice zahtjeva koja se odnose na zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ova je obrana previše politizirana jer bi u biti značila da jedna država članica optužuje drugu da se ne pridržava svojih obveza u vezi s ljudskim pravima.

3.3 Što ako ste već pobjegli i skrivate se?

Kao što je prethodno spomenuto, ako ste se sakrili kako biste privremeno izbjegli postupak na temelju Haške konvencije o otmici, nakon čega vas pronađu, bez obzira na vrijeme koje je prošlo otkad ste odveli ili zadržali dijete, i dalje biste mogli biti podvrgnuti postupku na temelju Haške konvencije o otmici.

---

²⁰ X protiv Latvije, Europski sud za ljudska prava, 26. studenog 2013.

<https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-138992%22>

²¹ Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000.

²² Konvencija o pravima djeteta, čl. 3.

²³ Bruxelles II.a, čl. 11. stavak 2.

Daljnja posljedica ove odluke jest da biste, ukoliko vas uhvate, mogli izgubiti skrbništvo nad djetetom u obiteljskopравnom postupku u državi uobičajenog boravišta djeteta.

Nećete moći napustiti državu u kojoj se trenutno skrivate i prijeći granicu zbog rizika da će vas uhititi na granici i da ćete kazneno odgovarati.